

TOPLUM

HAFTALIK SİYASİ HABER VE YORUM DERGİSİ

13 nisan 1973

sayı:52

250 kuruş

CHP NİN ÖNÜNDEKİ İKİNCİ TUZAK

AP İLE KOALİSYON

OKURLARDAN TOPLUM'A

SU ÜRÜNLERİ

Geri kalmışlığa itilmiş Türkiye'de «protein açlığı» içinde kıvranan milyonlarca insan yaşar. Bu ülkenin üç tarafı denizlerle çevrili. Bol sayılacak kadar göller (100 adet) ve nehirler var yaşadığımız topraklarda. Ve bu su kütleleri içinde milyonlarca canlı yaşamakta, insanlar n yararlanabilecekleri. Et ve diğer hayvansal ürünlerin fiyatlarının az gelirti vatandaşların erişemeyecekleri noktaya fırladığı ortamda, su ürünlerinden hangi oranda faydalanmaktayız?

İstatistikler gözden geçirildiğinde, yıllık balık üretimimizin, su yönünden bizden çok fakir ülkelerden bile düşük olduğu görülür. Diğer su ürünleri ise, iç tüketimde fazla harcanmadığından çok daha düşüktür. Bir iç gö. durumundaki Marmara'da balık stokları gittikçe tükenmektedir. Üretimimizin çoğunu kapsayan göçmen balıklar birkaç yıldır sularımızca uğramıyor. Elbette bunların sebeplerinin olması gerekir. Vardır da.

Bugün görüyoruz ki, başta Japonya, Norveç, Şili olmak üzere birçok ülke deniz ürünlerini değerlendiren kalkınma yolunu kendilerine açmışlar. Hattâ dünyada hatırı sayılır birer yer tutmuşlardır. Nasıl başarıldıklarına gelince; bilime inanmış kişilere görev verip destekleyerek. Toplumu konunun önemine inandırarak. Konuyla yakından ve uzaktan ilgili tüm kuruluş ve kişilerin içten işbirliğini sağlayarak. Devlet olarak, güçsüz üreticinin yanında ver olarak gerçekleştirilmişlerdir başarıyı.

Türkiye'de bu konularda sesini duyurabilecek en yetkili ve köklü kuruluş «Hidrobiyoloji Araştırma Enstitüsü»dür. 1950 yıllarında saygıdeğer bilim adamı CURT COSSWIG yönetiminde İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesine bağlı olarak kurulan Enstitü, o devredeki maddi olanaksızlıklar içinde çok değerli çalışmalarla olumlu sonuçlar ortaya koyabilmiştir. 1960'lar-

da ise, bilhassa yöneticilerinin yetersizliği sonucu gerekli çalışmalarını yapmamış, yapamamıştır. Kuruluş bugün Türkiye'nin kokmuş düzeyinin tipik örneklerinden birisi durumuna getirilmiştir.

Enstitü, amaçlarına uygun çalışmaları yapar görünmektedir. Büyük idari keşmekeşliğe sebep olan «Kısm şefleri» ve bilhassa «Deniz Araştırmaları Kısm Şefi», pek çok, gerçek olmayan, oyalayıcı çalışmayı «bilimsel veri» olarak ortaya koyabilmektedir! Plânlı kalkınma döneminde birçok proje, bu yetersiz şef yönetiminde tamamlanmıştır. Yönetmelik amaçlarına göre, ülke ekonomisine çeşitli yönlere katkıları olması gereken bu çalışmaların sonucunda neyin başarıldığı meçhuldür.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı döneminde «Devlet Plânlama Teşkilâtı Balıkçılık Geliştirme Proje Müdürlüğü» görevini de yürüten Deniz kısmı şefi, herşeyden önce bu görevleri yürütecek bilimsel yeteneğe sahip olmadığı gibi, idareci olarak da başarısızlığa mahkûm bir kimsedir. Nitekim 1972 yılında Tarım Bakanlığı ve Üniversitelerden aldığı ödeneklerle bütçesi on (10) milyona varan Deniz Araştırmaları Kısmının yürüttüğü projeler fiyaskoyla sonuçlanmıştır. (Tabiiyatıyla bunlar örtbas edilir ve kamuoyuna yansımaz.) Yapılan harcamalar hiçbir şekilde denetlenmemektedir. Yolsuzluklar üzerinde durulmamaktadır. Bunlar abartılmış konular değil, gerçeklerdir!

Bir gerçeğe daha değinmekte yarar var: Enstitünün, amaçlarına uygun çalışma yapılabilmesi için bilimsel yeteneğe sahip elemanlara ihtiyaç vardır. Kurulda temel elemanlar «BIOLOG»lardır. Ayrıca; kimyager, jeolog, laborantlar

gibi yardımcı elemanlar araştırmalara katılmaktadırlar. Personel arasında büyük huzursuzluk vardır. Çalışma şartları çok ağırdır. Güvencesiz olarak denizde uzun süreli saha çalışması yapılır. Laboratuvarında sağlığa zararlı birçok ilaçla çalışılır. Bütün bu güç koşullara karşın, personele ödeme, personel kanunu hükümlerine göre yapılır. Nedendir bilinmez, üvey evlât işlemi uygulanır. Hükümet yan ödemelerle ilgili 2 kararname yayınlar ve Hidrobiyolojide çalışan biyologlar unutulur. (Personelden bazısına yan ödeme verilmektedir.)

1380 sayılı «Su Ürünleri Kanunu» nun 14. maddesine göre, Tarım Bakanlığı, birçok çalışmayı Hidrobiyoloji Araştırma Enstitüsüne yaptırmayı amaçlamıştır. Güç şartları içinde görev yüklediği personele Hükümet neden yan ödeme-yi çok görmektedir?

Dikkati çeken bir yön de, 1969 yılında çıkarılan Enstitü iç yönetmeliğinin Personel Kanununa uymayan maddelerinin hâlâ düzeltilmemiş olmasıdır. İc tüzük hükümleri idareciler tarafından dikkate alınmamakta, personel üzerinde çok keyfi ve hissi bir yönetim uygulanmaktadır. Kısm şefi, memurları (asalet tasdiki veya terfi vermemekle) tehdit ederek keyfi yönetimini sürdürebilmektedir. Toplum hizmeti amaçlayan Kurum, kamuoyuna tamamen kapalıdır. Aktüel bir konu ile ilgili görüşleri bile öğrenmek isteyen gazetecilere bilgi vermekten kaçınılmaktadır. Kurumdaki memurların en küçük konulardaki bilgileri dışarıya çıkarması suç sayılmaktadır.

Bu şartlar içindeki kuruluşun ülkeye yararlı olamayacağı açıktır. Kamuoyunun gözü önüne bu detlerin serilmesinde fayda büyük olacaktır.

(Bir TOPLUM okuru

İstanbul)

TOPLUMDA

HABERLER / YORUMLAR

BU
HAFTA

TOPLUM'A GÖRE

CHP'nin önündeki

ikinci tuzak

Yazan :

Turhan Erker
6'nci sayfada

- Kim bu Naim Talû?
(«4'üncü sayfada)
- CHP orta böcük değildir
(5'inci sayfada)
- Teşekkür ve teessür
(7'nci sayfada)
- Bundan sonra ne olacak?
(13'üncü sayfada)
- Geçtiğimiz hafta, Cumhurbaşkanı'nın seçimi, siyasal partilerde, özellikle CHP'deki çalkantı ve nihayet Hükümetin istifası iç politikada geçen haftalarda başlayan yoğunlaşmanın devamına yol açtı. Haber sayfalarımızda, geçen haftanın perde arkasını bulacak-

Kim kârlı çıktı?

Yazan :

Mehdi Zıt
9'uncu sayfada

sınız.

- Mehmed Kemal'in Politika ve Ötesi 11'inci sayfa: «Dost dost diye...»
- 19 ve 20'nci sayfalarda ekonomi var. Ekonomi sayfalarında, geçen hafta uluslararası petrol savaşı anlatılmıştı. Bu hafta da bu savaşın sonuç gelişmeleri ele alıyoruz.
- 21'inci sayfadaki «Kitaplar»ın konusu. «Şairler ve Yazarlar Sözlüğü»
- Arşiv, 22 ve 23'üncü sayfalarda. Arşiv, nisyan ile malül olan hafıza i beşer'in unuttuklarını hatırlatıyor.
- Dünya haberleri 24 ve 25'inci sayfalarda. Aynı sayfalardaki Ortadoğu Raporu'nda ise, bu hafta «Irak — Kuveyt ihtilafının aldatıcı görüntüsü» ele alıyoruz.
- Afrika 73'te Ahidyö'nün Kamerun'u anlatıyor. (26'nci sayfada)
- Mizah 27'inci sayfadan başlıyor.
- Hasan Hüseyin'in «Yüksek bir huzura» yazısı 27'inci sayfada: «Reformisttan..»

Kapak: F. Karagözoğlu

TOPLUM

cuma günleri yayınlanır haftalık
siyasal haber ve yorum dergisi

GAMAYA Gazetecilik
Yayın Limited
Şirketi adına
Sahibi ve Genel
Yönetmeni :

Turhan ERKER

Sorumlu Yazı İşleri
Müdürü :
Abdullah Emre İleri

TEL : 18 07 59

YÖNETİM YERİ : Mesrutivet
Cad. Hatay Sok. 10/15
Bakanlıklar - Ankara

HABERLEŞME :
Posta Kutusu 160
Ulus Ankara

Sevgili TOPLUM okuru,
Politika, politika,
politika...

TOPLUM'dan

Başkentte herkesin tek konusunu politika teşkil ediyor... Bahar geliyormuş; güneş başka türlü parlayacak, bir uyanışın habercisi olacaktı mı... Kimin umurunda?

Gelsin politika, gitsin politika...

İnsanlar mutlu olmak istiyormuş; bunun için de iş istiyormuş, toprak istiyormuş, insanca yaşamak istiyormuş, eğitim olanağı istiyormuş, emeği sömürülmesin istiyormuş, özgürlük istiyormuş... Kimin umurunda?

Varsa politika, yoksa politika...

«Demokrasi» diye başlıyor cümleler, «millet iradesi» diye devam ediyor. İyi ama, demokrasi sadece politika yapmak mı? Haydi, diyelim ki, demokrasi sadece politika yapmaktır; politika sadece saray entrikaları ile mi yapılır?

Saray entrikalarına dayanan politikanın getirmediği demokrasi ile ne halledilir ki?

Demokrasi, eğer onu toplumun mutluluğunu sağlamak amacıyla benimsiyorsak, demokrasidir. «Partiler olsun, parlamento olsun, gerisi ne olursa olsun» düşüncesi bir kere yerleşti mi, ona demokrasi denmez; denmeyince de demokratik düzende olmayan, olmaması gereken her şey olur... Şimdiye kadar olduğu gibi...

Politikayı bırakalım bir yana.

Bahar geldi, bozkırın üstüne bahar...

Baharın ne demek olduğunu, baharı yaşayanlar bilmez... Çok yıllar önce, 1959'da, 1960'da baharı cezaevinde karşılaştım. Dışarda bahar vardı ve yine birtakım insanlar politika yapıyorlardı... Ama ben baharı yaşayamıyordum. Baharın ne demek olduğunu biliyorum onun için...

İnsanları baharda da sevmezseniz, daha ne zaman sevecek; bahardan yoksun insanları baharda inkâr ederseniz, ne zaman hatırlayacaksınız?

Bahar geldi bahar... Yüreğiniz baharla dolsun... Ve insanları severek kutlayın baharı...

Ülkü Arman

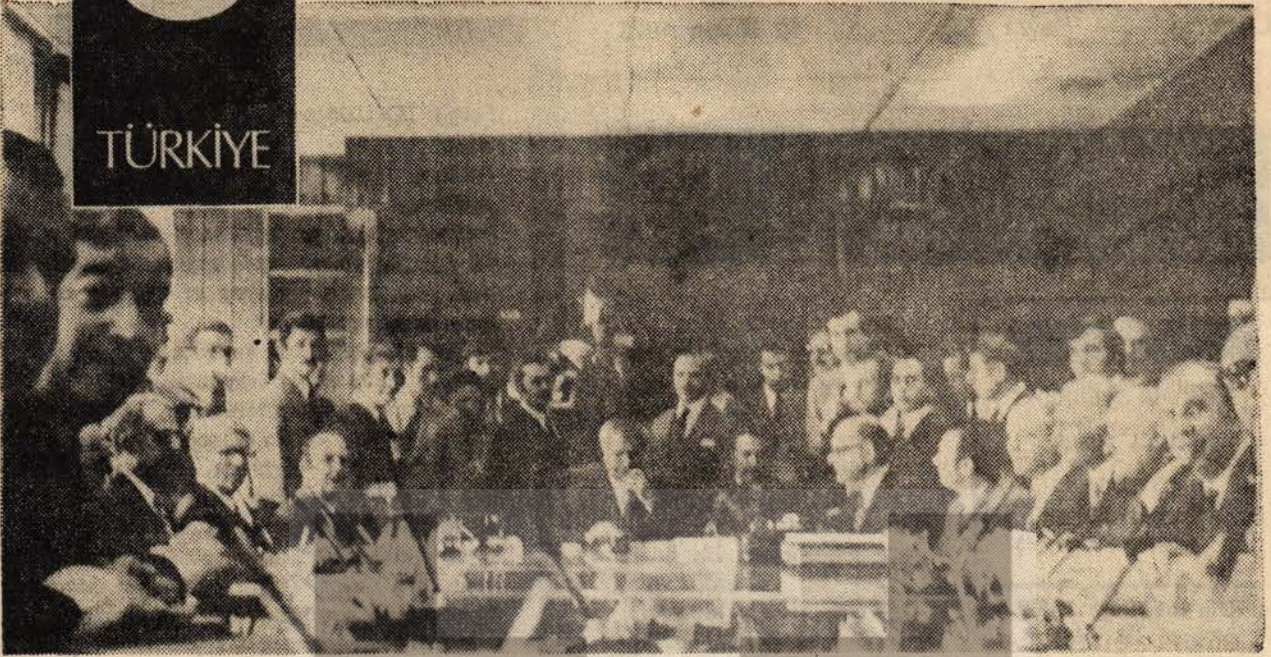
TOPLUM Dergisinin bu sayısı, Başkent Matbaacılık tesislerinde dizilmiş ve basılmıştır. Klşeler Emek Klşecilik'te yapılmıştır. Dağıtım : Hür Dağıtım

ABONE

6 aylık (26 sayı) 65 TL.
Yıllık (52 sayı) 125 TL.
Yurt dışı (uçak) 190 TL.
ABD (uçak) 310 TL.

İLÂN TARİFESİ

Arka kapak 5.000 TL Arka kapak 4.500 TL (renkli)
Sütun cm. 50 TL (siyah-beyaz)

MELEN HÜKÜMETİ İLK TOPLANTISINDA: Her gelişin, bir de gidişi vardır...

Hükümet

İstifa ve sonrası..

Melen hükümeti, Cumhurbaşkanı seçimini bahane ederek, istifasını verdiği gün, AP çevrelerinde, CHP için yeni bir tuzağın hazırlanmasına girişildi. Bu tuzağın başlıca amacı, Melen hükümetinden sonra kurulacak hükümetin bir AP-CHP koalisyonu olmasını sağlamaktı. Şimdi, başkentteki siyasi gelişmeler hızla bu amaca yönelik olarak oluşturulmaya çalışılmaktadır.

Bu konuda hazırlanan tuzağın öteki amaçlarını, daha doğrusu kurulacak hükümet konusundaki çalışmaların neden bir tuzak anlamı taşıdığını anlatmadan önce, Melen hükümetinin neden istifa ettiğini ve bundan sonraki olayları görmek te yarar vardır.

Fahri Korutürk, Cumhurbaşkanı seçildikten bir gün sonra, Melen, kabinesini toplanmış ve burada istifa kararı alınmıştı. Başbakan, hükümetin bu kararından sonra Çankaya Köşküne çıkarak istifa mektubunu Korutürk'e verdi. Mektup şöyle idi:

«Cumhurbaşkanlığı yüksek makamna seçilmiş olmanız nedeniyle, başkanı bulunduğum hükümet, anayasamızın zatı devletlerine yürütme organının da başı olarak tanıdığı yetkileri serbestce kullanabilmeniz olanağını sağlamak ama-

cıyla ve bunu demokratik rejimin bir gereği sayarak istifasını takdim karar vermiştir. Derin saygılarımla arz ederim.»

Görüldüğü gibi, istifa mektubunda belirtilen iki gerekçe de tutarlı değildir. Zira, ne Anayasamız Cumhurbaşkanı yürütme organının başı olma yetkisini vermişti, ne de şimdiye kadarki uygulama bu yolda olmuştu. Sunay, Cumhurbaşkanı seçildiği zaman iktidarda AP vardı ve Demirel istifa etmeyi «demokratik rejimin bir gereği» saymamıştı. Saymamakta da haklıydı, çünkü Cumhuriyet kurulduğundan bu yana hiçbir hükümet, Cumhurbaşkanı seçimini gerekçe

göstermek suretiyle istifa yoluna gitmemişti. Bu, olsa olsa, «Melen hükümetinin anlayışına uygun bir demokratik düzenin gereği» olabilirdi.

İstifanın gerçek nedeni

Melen hükümeti, Ecevit'in de bir demecinde belirttiği gibi, «varlığı ile yokluğu bilinmeyen» bir hükümetti. Aslında, böylesi hükümetlerin kuruluşu, «demokratik rejimin gereklerine» uygun düşmüyordu. Melen, olağanüstü koşulların başbakan yaptığı bir insandı. Parlâmentoda güçlü bir gruba dayanmıyordu. Melen Başbakan atandığı zaman, mensup bulunduğu partinin — Şimdiki CGP'nin — Millet Meclisi'ndeki sandalyası 14 idi.

Bu hükümetin hazırlayıp Parlâmentoya gönderdiği reform adı altındaki tasarılar ne AP'yi, ne CHP'yi memnun etmiştir. AP bu tasarıları «aşırı» görürken, CHP yurt sorunlarına çözüm getirebilecek nitelikte bulmadığını söylüyor ve hepsi ne kırmızı oy veriyordu. AP bu tasarılarından memnun değildi; ama, komisyonlarda ve genel kurulalarda tasarılar öylesine değiştiriliyordu ki, baştan sona kadar nitelik değiştirmek suretiyle AP damgasını yiyor ve bu partinin oylarıyla gerçekleştirme yoluna giriyordu.

Tabii bu olay, tasarıları hazırlayan bakanları geniş ölçüde etkiliyor ve yıpratıyordu. Bu durumlar

Kim bu Naim Talû?

Naim Talû da kim, yahu?

Hani biz Toplum'da da onu kapak mapak yaptık ama; Naim Talû olduğu için değil, mevcut ve malûm düzeni temsil eden bir surat olsun diye..

Şimdi kalkmış CHP, Naim Talû'ya karşı çıkıyor.

Bir kişiye karşı çıkmak, onu beğenmiyorum ama, başkasını beğenirim demektir.

Bunların içinde beğenilecek adam varsa, CHP'ye kutlu olsun!.

karşısında kalan birçok bakanın «münferit» olarak Hükümetten çekilmek arzusu izhar ettiklerini. Bizzat Başbakan bir sohbet sırasında açıklamış, ancak kendilerinden «şimdilik sabırlı olmalarını ve Hükümetin toptan istifaya edeceği zamanı beklemelerini» istemişti.

Nedenler zinciri

Hükümet içinde de dirlik düzenlik kurulabilmiş değildi. Hele Maliye Bakanı ile Ticaret Bakanı ve her ikisiyle Sanayi Bakanı birbirlerine temelden ters düşen görüşlerin adamı olarak belirmişlerdi. Ticaret Bakanı, hayat pahalılığı konusunda Maliye ve Sanayi Bakanlıklarını itham ederken, Sanayi Bakanı hem Maliye Bakanını, hem de Ticaret Bakanını bu konunun başlıca sorumluları olarak görüyorlardı. Kabinedeki AP'li bakanlarla CHP'den ayrılmış olan bakanlar da genellikle bağımsız bakanların tutumlarından memnun değillerdi. Cumhurbaşkanı seçimi yapılmamış ve böylece ele bir fırsat geçmemiş olsa, kabine nihayet bir ay içinde dağılıp gidecekti.

Melen hükümeti, siyasî partiler karşısındaki güvenini de yitirmişti. Bunun birçok nedeni vardı ve en başta, Hükümetle sıkıyönetimin ilişkileri geliyordu. CHP lideri Bülent Ecevit, bütün bu nedenlerden başka, Melen'in «parlamento dışı güçler» yaratarak iktidarlarını sürdürmek istemesinden de yakın yordu.

Başlangıçta Melen hükümetine AP, CHP ve CGP güvenoyu vermişti. İnönü'nün önce Genel Başkanlıktan, ardından da partiden ayrılma zorunda kalmasından sonra, CHP, Hükümetten bakanlarını çekmek kararı vermiş, böylece güvenini geri aldığı ortaya koymuştu. AP sözcüleri ise özellikle Bütçe tartışmaları sırasında ve sıkıyönetimin uzatılması konusu görüşülürken yaptıkları konuşmalarda Melen hükümetini, o güne kadar görülmemiş biçimde eleştirmişlerdi. O kadar ki, Melen söz alıp, Parlamento'nun kendisine güvenini sürdürmediği izlenimini edindiğini, fakat «memleketin içinde bulunduğu durumda istifa sorumluluğunu yüklenmek istemediklerini» söylemek zorunda kalmıştı.

İşte Melen Hükümetinin istifasının altındaki gerçek nedenler bur-

CHP "Orta Böcek,, değildir.

CHP, önündeki ikinci tuzaktan da kurtuldu. Toplum'un baskıya verileceği gün çıkan haberler, AP'nin bu koalisyonu önlemek için, CHP'nin kabul edemeyeceği bir adayı, Naim Talu'yu Başbakan olarak önerdiğini gösteriyor. Böylece de, tencere yuvarlanıp kapağını buluyor. Türkiye'deki egemen güçlerin iki temsilcisi AP ve CGP işbirliğinin devam edeceği anlaşılıyor.

«Burnu eğri gözü şaşma ensesinden bellidir» derler. Bunun CHP'ce de önceden fark edilerek, gereksiz bir kamuoyu oluşturmaya boşyere girilmemesi için gönül isterdi. CHP içinde, ikili koalisyonun şampiyonluğunu yapanların ta Milliyet Gazetesi'ne kadar uzanıp, onun sosyal görüşleri sağlam, tutarlı yazarı İsmail Cem'i bile yanıltarak Parti Meclisi toplantısından bir gün önce tutmayacak bir formülü savundurtmalarına gerek kalmazdı.

Şimdi anlaşılmalıdır ki, CHP'de ikili koalisyona karşı olanlar, Sayın İsmail Cem'in dediğinin tam tersi, «Türkiye'ye 1950lerin eskimiş gözlüğüyle bakanlar» değildir, onların düşünceleri «fantezist yorumlar» olarak nitelenemez ve bu konu «gün idealist yorumlardan sakınma günüdür» denecek kadar abartılacak bir değer taşımamaktadır. Asıl «kavranacak gerçek»in ne olduğu kendiliğinden ortaya çıkmıştır.

Türkiye'deki egemen güçlerin arasındaki ittifak öyle politik taktikleriyle bozulacak cinsten değildir. Onlar, etle tırnak gibi birbirlerine sımsıkı yapıştırlar. CHP'yi onların arasına sokarak —çocuk oyunlarında ortaya konan ve bir sağa bir sola koşturulan— «orta böcek» yapmaya kalkışmamalıdır.

CHP'yi, oğlunu evlendirecek görücü gibi, Talu'yu beğenmedi, filanı beğenir diye, her olayda kişilerin karşısında göstermenin âlemi yoktur.

CHP neşunun, ne bunun karşısındadır; Sayın Ecevit'in dediği gibi, «bütün tutucu güçlere karşıdır.»

Ve bir seçim arefesinde CHP'ye politik taktikler değil, kendi çizgisinde, halkın çizgisinde yalnız muhalefet yararır.

Ne kadar çaba harcansa, yara örtülememektedir. Cerahatın bütün iğrençliği ile akarak, toplumca gözlenmesi fırsatının kaçırılmaması, yine toplumun geleceği için gereklidir ve yararlıdır.

Bu yararın hele CHP bandajı ile sarılıp sarmalanmasının hiç gereği yoktur.

T.E.

lardı. Öyle anlaşılıyordu ki, Melen istifaya mektubunu Korutürk'e götürdüğünde bütün bu nedenleri teker teker ve ayrıntılarıyla anlatmıştı. Eğer siyasî partiler, Melen Hükümetine güvenlerini muhafaza ettiklerini resmen açıklarlarsa görüşüne devam etmeyi düşünebilirdi. Melen, Cumhurbaşkanı'na böyle söylüyordu.

Cumhurbaşkanı ne diyor?

Korutürk, Melen'in istifasının hemen orada kabul etmeyi uygun bulmadı. Yetkili organlarla görüş-

ecek, onların neler düşündüklerini öğrenecek, istifayı kabul etmemi, yoksa etmemek mi gerektiğine endan sonra karar verecekti.

Aslında, Cumhurbaşkanı seçileli henüz bir gün olmuş bir insanın izleyeceği bundan daha isabetli bir yol olamazdı. Gerçi Korutürk, Melen hükümeti hakkında bir kanaat sahibi olabilecek nitelikte idi, ama, yetkili organlarla ve kurullarla istişarelerde bulunmadan vereceği bir karar, kendisinin daha görevinin ilk günde Parlamento'ya, ya da par-

CHP'nin önündeki ikinci tuzak

Cumhurbaşkanlığı seçimi dolayısıyla arka arkaya kurulan tuzaklardan, demokratik solun ne yararlar olarak çıktığının saptanması için daha zaman erkendir.

Sevinilecek nokta, demokratik solun siyasal örgütü CHP'nin, biraz da olayların yardımıyla, çok tehlikeyi atlattığı bulunmasıdır.

Şimdi CHP'ye, seçimlere kadar geçecek kısa zaman içinde önüne kurulabilecek olan en büyük tuzaklardan birini daha kazasız belâsız atlattık diyoruz. Bu, CHP — AP koalisyonudur.

Bir CHP — AP koalisyonunun nasıl bir han dipak olacağını anlamak için, CHP'nin, son iki yıl içinde, halkla bütünleşme yolunda yaptığı iki hamlenin çıkış noktalarını anımsamak gerekiyor:

Bunlardan biri, CHP'nin 12 Mart'tan sonraki gidişe, kurulan hükümetlere girerek ortak olmayışıdır.

Örgütün, hükümete girilmenin değil, resmi olmayan biçimde hükümete partili bakan verilmesinin bile karşısına çıkışı, bunun için Sayın İnönü'nün Başkanlığından bile vazgeçmeyi göze alışı, CHP'yi halk gözünde, Atatürk'ten sonraki bütün geçmişinde görülmedik derecede büyük bir itibara kavuşturmuştur.

Bunu böylece saptadıktan sonra, aynı dönem içinde, CHP'ye ikinci büyük hamlesini yaptırtan ve onu kamuoyunda geleneksel bütün suçlamalardan kurtaran ve artık yıkılmaz olduğunu ortaya koyan ikinci olaya gelelim:

Bu da CHP'nin, kasım 1972'de, Bakanlarını Melen Hükümetinden çekmesidir.

Metodlu bir çalışmayla önlenebilecek bazı küçük zararlarına karşın — Senato'da üçüncü Parti durumuna düşmek ve Meclis'teki üçte iki çoğunluğu etkileyecek sayıyı elden kaçırmak gibi — bu olay da CHP'nin, yalnız Sayın İnönü'nün paratone riyle toprağa aktarıldığı sanılan yıldırımların tümü başına yağdırıldığı halde, dimdik ayakta kaldığını göstermiştir. Böylece seçimlerde kullanılacak bir yığın cephane, zamanından önce ateşlenerek, hava ya uçurulmuştur. Ayrıca, o günden bugüne kadar, Melen Hükümetinin bütün yaptıklarından ve reformların yozlaştırılmasından CHP'ye pay ayrılmasına olanak bırakılmamıştır.

CHP'nin hükümetlere girmemekle, Partili Bakanların hükümette bulunmasına karşısı koymakla ve Bakanlarını Hükümetten çekmekle sağladığı yararları bile bile, seçim mücadelesine üç ay kala, ikili bir koalisyona girmeyi düşüneceği ne ihtimal verilemez.

1971'de iyi yapan, 1972'de iyi yapan, 1973'de kötüyü yapmaz.

İlkelerinden sapmamak için 23 yıldır muhalefette kalmasını bilen bir Partinin içinden, hele 12 Mart'tan sonra ikibale dayanamıyanları ayıklamayı da becerdikten sonra, üç-beş ay için, Başbakan

yardımcılığına, Turizm ve Tanıtma Bakanlığına gönül kaptıracakların çıkacağına inanmak zordur.

Bunlar düşünülmez de, seçim güvenliği, seçimlere hükümet ortağı olarak gitmenin avantajları gibi sorunlar düşünülebilir mi? Hayır!

Seçim güvenliği, Anayasa gereğince, zaten, tarafsız bakanların sorumluluğuna verilecektir. Üç Partinin birleşik önerisiyle aday gösterilerek seçilen Sayın Cumhurbaşkanımızın işbaşına getireceği CHP'siz bir seçim hükümetinin, bu bakanların dışına taşan ve hattâ bütün kabineyi kapsayan bir güvenlik yapısı içinde kurulması da olanaksız değildir.

Hükümet ortağı olarak seçimlere gitmenin avantajlarının işe, «CHP diyorsak», öyle pek üzerinde durmaya gelmez. Devlet geleneğinin sahibi olan bu Parti, şimdi üstelik ülkücü bir kadro ile dolu. «Devlet + ülkü» olunca hangi avantajdan yararlanabilir? Üstelik ortaya dezavantajlar çıkar.

Daha koalisyon söylenti halindeyken bile ilk dezavantaj çıkmıştır. Koalisyona engel olan tek sorun, toprak reformunun seçimlerden sonra ya ertelenmesi. Ertelenmesi de bir şey olmaya çağrı Türkiye'de kaç ayına anlatılabilir? Geri kalanı, bunun hesabını AP'den değil, CHP'den sorar. Buna cevap olarak «— Biz halkı kazanalım, yeter» denebilir.

— Aydınları da kaybetmeseniz, batır mı?

Kaldı ki ertelemeye — seçim açısından — halkı kazanacak olan CHP değil, daha uzun süre oylara yön veren merkezleri elinde tutacak olan AP'dir.

Çıkacak dezavantajlar böyle saymakla tükenmez. Bir kez, CHP'nin devlet geleneği «vatan kurtaran aslanlığı» başkalarına kaptırmağa elvermez.

Son koalisyon anılarını daha unutmamak. Cumhurbaşkanlığı seçimi de yeni bitti.

Size bir şey söyleyeyim mi:

Bir AP — CHP koalisyonu kurulsun ve bu koalisyonda Maliye Bakanlığı AP'de olsa (zaten başka türlü olmaz ya), ağustos 1973'de de ekonomik koşullar zorlarsa (ya da AP yine, aman iktidara gelmeden şu işi de yaptırayım, dese), bir de valüasyon yapılsa, bunun vebali AP'li Maliye Bakanının değil, CHP'li Devlet Bakanının omuzlarına yüklenir!

Uzun sözün kısası, bir kez daha söyleyelim: CHP'liler, önemli olan seçimdir, gerisine bakmayın.

ÖZÜR : Geçen yazımızda, sayın okurlarımızın da farkedecekleri bazı düzeltme yanlışları olmuştur. Burada yazının, son cümlesindeki önemli bir yanlış düzeltmekle yetiniyorum: «Eğer ille de değişmek bu Partinin kaderiyse» cümlesi, «Eğer ille de DIDISMEK bu partinin kaderiyse» olacaktır. Özür dilerim.

Turhan ERKER

tilere karşı ters düşürebilirdi.

Cumhurbaşkanı Korutürk, bu nedenlerle, Melen hükümetinin istifasını hemen kabul etmedi, Meclis ve Siyasî partilerin başkanlarıyla görüşmek üzere iki günlük bir program düzenledi. Korutürk, bu program gereğince Senato ve Millet Meclisi Başkanlarıyla görüşerek «istifare»lerine başladı. Senato Başkanının söyleyeceği pek bir şey yoktu Çünkü Senato, Hükümetlere güvenoyu verme yetkisi taşınıyordu. Sadece, Senatodaki grupların Hükümetle ilgili eğilimlerini belirtmekle yetindi.

Millet Meclisi Başkanı Sabit Osman Avcı ise Korutürk'e teknik sayılabilecek bilgi verdi. Millet Meclisi'ndeki sandalya dağılımını anlattı ve Hükümetin istifası kabul edilse bile ortaya bir bunalım çıkmayacağını, Meclisin bu işi nihayet onbeş gün içinde halledebileceğini söyledi.

Parti başkanlarının görüşleri

Korutürk'ün asıl teması bundan sonra oldu. Demirel ve Ecevit le birer saatlik görüşmesi sonunda, Melen Hükümetinin görevine devamını sağlayacak bir tutum içinde bulunmasına olanak kalmadığını anladı. Zira, her iki partinin lideri de Cumhurbaşkanıya, memleketi yeni bir hükümet gerektirdiğini, bunun olağanüstü koşullardan olağan koşullara dönüştüreceğini, hem nılmaz sayılması gerektiğini ifade etmişlerdi.

Cumhurbaşkanı, Demirel ve Ecevit'in, Melen hükümetinin istifası kabul edildiği takdirde ne yapılması gerektiği yolundaki görüşlerini de öğrenmek istedi. Demirel bu hükümetin memleketi hem olağan koşullara dönüştürecek, hem de seçimlere kadar yapılması gereken işleri gerçekleştirmek zorunda kalacağını anlattı, onun için «güçlü» olmasını ve hükümet başkanının da «hiçbir partiye mensup olmayan» parlamenterler arasından seçilmesini tavsiye etti. AP Genel Başkanı, Grupunun «güçlü» bir hükümet kurulmasını sağlayacak sandalya sayısına da sahip bulunmadığını hatırlatarak, Melen hükümetinden sonra işbaşına gelecek hükümetin üçlü veya ikili koalisyon şeklinde olabileceğini belirtti.

CHP Genel Başkanı Ecevit ise, Melen Hükümeti konusundaki görüşlerini daha açık ve sert biçimde ortaya koydu. 12 Mart Muhtıra

Teşekkür ve teessür

TOPLUM'un birinci yıldönümü dolayısıyla bizi kutlayan okurlarımıza, dostlarımıza, meslektaşlarımıza, çeşitli kuruluşlara ve bu arada bugünümüze sütunlarında yer veren değerli Cumhuriyet Gazetesine, değerli Yeni Ortam Gazetesine yürekten ve saygı dolu teşekkürlerimizi sunarız.

Çıkmadan, basılacağı matbaanın kapatılacağı dedikodusu yayılan ve bu yüzden aylarca matbaa aramak zorunda kalan TOPLUM'un, ikinci sayısının bile çıkacağı çok kuşku iken, 3'üncü, 4'üncü, 5'inci..... ve 50'inci sayısını yayınlıyarak ikinci yılına girmiş olması, bu yıldönümüne başka bir özellik verdi. Onun için, okurlarımız ve dostlarımız kadar biz de heyecanlı idik. TOPLUM'un temelinde harcı olan herkes birbiriyle kucaklaşmaktan, öpüşmekte kendini alamıyordu. Kırgınlıklar, küskünlükler bir yana itilmişti. Aleyhimizde bildiri yayınlanları bile bağırımıza basıyordu.

TOPLUM bir yaşını doldurmuştu ama, bize yüz yaşın dolgunluğunu ve olgunluğunu vermişti böylece...

Maddi ve mânevî hiçbir olayın keyifimizi kaçırabileceğini düşünmediğimiz bir günde, son birkaç haftaya kadar bize en yakın bildiğimiz birkaç kişinin, son birkaç haftadır TOPLUM'un kend çizgisinden ayrılmamak için, günlük politika girişimlerine uzak kalışından gocunarak eski arkadaşlarını, en zor günlerin anısının canlanacağı bir günde bile, kutlayamayacak derecede olgunluğa sırt çevirilerini görerek üzüldük. Büyüklüğünü saklamaya gerek görmediğimiz kişisel üzüntümüz bir yana, bu davranış, demokrasimizin geleceği bakımından da içimize ciddi kuşku soktu.

Herhalde yalnız kendilerinin ağır buldukları — bunu, okurlarımızın bizi meddahlıkla suçlamalarından anlıyoruz — ufak tefek eleştirilerimiz karşısında hoşgörülerini bu denli yitirenler, bunu, bir hoşgörü düzeni olan demokrasi inançlarıyla nasıl bağdaştıracaklardır? Her zamandan çok birlik ve beraberlik gereksinmesi içinde bulunan ve bütün ülkücülerinin yüreği bu heyecanla titreyen demokratik solun alinganlıklara, kırgınlıklara ve sınırlılıklara tahammülü yoktur. Herkes karınca karınca yalnız birleştirici, bütünleştirici, toplayıcı olmak zorunda.

Küçük bir yıldönümü olayı, ortaya büyük bir gerçek koyuyor. Hepimiz dersimizi alalım. Demokratik solu parçalamayalım.

TOPLUM

si verildiğinden bu yana kurulan «partilerüstü» nitelikteki hükümetler, ne güçlü olabilmişler, ne de güven verici bir tutum içinde bulunabilmişlerdi. Bu hükümetler, Parlâmentonun gücünü yitirdiklerini anladıkları zaman, kendilerine parlâmento dışı güçler ve destekler sağlama yoluna gitmek zorunda kalmışlardı. CHP'nin Melen Hükümetine hiç mi hiç güveni yoktu ve bu hükümet seçimlere kadar işbaşında kaldığı takdirde, faydadan çok zararlara yol açabilecekti. Onun için CHP bunun sorumluluğu

nu yüklenmek istemiyordu.

Bülent Ecevit'in, Melen hükümetinden sonra kurtulacak hükümetin biçimi bakımından bir isteği yoktu. Onun istediği tek şey, bu hükümetin demokratik usuller göz önünde bulundurularak kurulmasıydı. Böyle kurulsun da, ister tek partinin hükümeti, ister koalisyon hükümeti olsun.

Melen'in tek savunucusu

Cumhurbaşkanı karşı Melen ve hükümetini savunan tek kişi, CGP Genel Başkanı Turhan Feyzi oğlu oldu. Feyzioglu, Melen hükü-

metnin işbaşına geldiği günden bu yana başardığı hizmetleri anlatı, fakat, istifasının kabul edilme-
mesi yolunda herhangi birşey söy-
lemedi. AP ve CHP Genel Başkan-
larının bu konudaki görüşlerini öğ-
rendiği için, Melen'in ancak Parla-
mentonun desteği devam ettiği sü-
rece görevde kalabileceğini daha
önce açıklamış bulunduğunu hatırla-
tmakta yetindi.

DP Genel Başkanı Feriülh Boz-
beyli de Melen Hükümetinin en
kısa zamanda görevden uzaklaştırıl-
masını isteyenlerdendi. DP zaten
bu hükümete güvenoyu vermemiş-
ti. Kurulduğu günden bu yana izle-
diği politika karşısında, bu hükü-
mete güven duygusu besleyebilme-
nin hiç imkânı yoktu. Onun için
Melen Hükümetinin istifası hemen
kabul edilmeli ve Millet Meclisinin
arimetliği gözönünde bulundurula-
rak AP'nin tek başına hükümet
kurması olanağı sağlanmalı idi.
Bozbeyli, Devlet Başkanına şöyle
dedi :

«— Bugün Millet Meclisinde
436 üye vardır ve bunların 226'sı
AP'lidir. Geriye kalanların sayısı
ise 210'dur. Bir hükümetin güveno-
yu alabilmesi için üye tam sayı-
nın salt çoğunluğu kadar beyaz oy
alması sözkonusu değildir. Kırmızı
oylardan bir fazla beyaz oy alan
hükümet, Anayasamıza göre, gü-
venoyu almış demektir.

Mademki, olağanüstü koşullar-
dan çıkıp olağan koşullara dönül-
mek isteniyor, şu halde, olağan ko-
şulların ilk amacı olan çoğunluk
partisine hükümet kurma olanağı
tanınmalıdır.»

Bozbeyli, Cumhurbaşkanına
söyleyemediklerini de Çankaya Köş-
künden ayrılırken gazetecilere söy-
ledi. Gerçi Millet Meclisinin arit-
metiği AP'nin tek başına hükümet
olmasını gerektiriyordu ama, bu
partinin liderinde o yürek yoktu,
cesaret sahibi değildi. Onun içindir
ki kendisine dayanacağı bir «bas-
ton» arıyordu ve koalisyon hüküme-
ti kurulmasını öngörüüyordu. Boz-
beyli, gazetecilerin bir sorusu üze-
rine de, Demirel'in aradığı basto-
nunun CHP olduğunu belirtti ve ku-
rulacak hükümetin AP—CHP koa-
lisyonu niteliği taşıyacağı izlenimi
ni edindiğini bildirdi.

Demirel'in hesapları

Gerçek de bunun ta kendisi
idi. Demirel, bir AP — CHP koalis-
yonu düşünürken, şunlar, hesaba
almıştı :

Bir de reformlar olacaktı galiba!...

Üç ihtiyar parkta oturuyor-
larmış; önlere genç
bir kız geçmiş.

Birinci ihtiyar içini çekip,

«— Sarımalı» demiş..
İkincisi başını sallayıp
onu onaylamış ve eklemiş:
«— Öpmeli de!..»

Üçüncüsü «yaa!» diye
onlara uymuş ve bir an düşü-
nüp sormuş:

«— Biz birşey daha ya-
pardık, neydi o?..»

★

Bu ünlü fıkra, başkent
te biraz değişti son zaman-
larda...

Fıkranın yeni şekli şö-
yle:

Üç parlamenter Meclis'
te oturuyorlarmış.

Birincisi içini çekmiş,

«— Cumhurbaşkanını sec-
sek artık» demiş.

İkinci parlamenter onu o-
nayıp eklemiş:

«— Yeni hükümet de ku-
rulsun!..»

Üçüncüsü içtenlikle onla-
ra katılmış, sonra bir an dü-
şünüp sormuş:

«— Biz 12 Mart'tan son-
ra birşeyler yapacaktık, ney-
di o?..»

1 — AP — CHP koalisyonu ger-
çekleşirse, 12 Mart Muhtırasının
öngördüğü olağanüstü koşullar or-
tadan kalkmış ve böylece «partiler
üstü hükümet» formülüne de son
verilmiş olacaktı. Bu iş yapan ve
sorumluluğunu yüklenen sadece
AP iktidarı olursa, ilerde açılacak
dertlerin kefaretni ödemek zorun-
da da kalacaktı. CHP ile ortak bir
hükümet kurulduğunda ise bu so-
rumluluk iki partiye yüklenmiş ola-
cak, ortaya bir «dert» çıkması, ihti-
mal de oldukça zayıflayacaktı.

2 — AP—CHP hükümetleri ger-
çekleştiği takdirde AP kendini da-
ha güçlü görecekti, hükümetin giri-

şeceği tasarrufların sorumluluk
damgası sadece kendi adına yapı-
tırılmıyacaktı.

3 — AP—CHP koalisyonu ku-
rulması meselesi, CHP Grupunda
ve kuvvetli bir ihtimalle örgütünde
yeni tartışmalara ve beki de bölün-
melere yol açacak, bu parti ö-
nümüzdeki seçimlere daha da güç-
süzlenmiş olarak girmek zorunda
kalacaktı.

4 — AP, özellikle toprak, ma-
den ve petrol reformları uygula-
masında, hiç değilse CHP'nin par-
lamento muhalefetini, ancak AP
— CHP koalisyonu sayesinde önle-
yebilecekti.

5 — AP, sıkıyönetimin seçim-
lerden önce kaldırılmasının sorum-
luluğunu tek başına yüklenmiş ol-
mayacaktı.

CHP'nin kazancı ne?

Bütün bu zararlara karşılık,
CHP'nin, böyle bir koalisyon hükü-
metinden elde edebileceği ne yarar
olabilecekti? Belki, Devlet Güven-
lik Mahkemelerinin kuruluşuna iliş-
kin tasarı hazırlanırken, bu tasarı
ya CHP'nin görüşlerinde, bir kıs-
mını koyabilme olanağı bulunabi-
lirdi. Bu da aslında hiçbir şey ifa-
de etmezdi. Zira, tasarının kanun
haline getirecek güç, AP'nin parla-
mento çoğunluğu idi. Nasıl, Erzurum
ve Melen hükümetleri bu parti ta-
rafından «reformları geciktirmek-
le suçlanmış», daha sonra gelen
reform adındaki tasarıları kendi
görüşüne göre değiştirmişse, Dev-
let Güvenlik Mahkemelerinin kuru-
luşuna ilişkin tasarının da aynı âkı-
bete uğramaması sözkonusu değil-
di.

Bunlara rağmen, CHP'nin bazı
çevrelerinde ve özellikle «Mülkiye
cuntası» olarak tanınanlar arasın-
da, AP ile koalisyon hükümeti kur-
ma fikri geniş ölçüde sempati gör-
müştü, daha şimdiden kimlerin ba-
kan olabileceği üzerinde ihtimaller
yürütülmeye başlanmıştı. Cumhur-
başkanı Fahri Korutürk, temasla-
rını ve istişarelerini tamamladığı
ve Melen hükümetinin istifasını ka-
bul etmekten başka çare bulunma-
dığı sonucuna vardığı sırada, AP
Genel Başkanı Süleyman Demirel
ile CHP Genel Başkanı Bülent E-
cevit Mecliste ikili bir görüşme ya-
pıyorlar ve kurulacak hükümetin
niteliğini gözden geçiriyorlardı.
Gönüllerdeki aslanlar

O sırada Parlamento kulisinde

dolaşan söylentilere bakılırsa, Demirel'in gönlündeki tarafsız başbakan adayı, Melen hükümetinin Ticaret Bakanı Naim Talu idi. Demirel, Talu'yu cumhurbaşkanı seçimi sırasında da denemiş, ancak CHP Genel Başkanı, kendisi hakkında gensoru açılmasını istedikleri bir şahıs için «evet» diyemeyeceklerini bildirmişti. Koalisyon hükümeti kurulacağı sırada da CHP'nin Naim Talu'nun başbakanlığına olumlu cevap vereceği sanılmıyordu. Nitekim, AP'nin Demirel'den sonra gelen yöneticileri de aynı görüşte olduklarını açıklıyorlar, bunun için Talu'nun dışında bir tarafsız başbakan adayı aradıklarını söylüyorlardı.

Yeni hükümet için temaslar

Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün, «temas ve istişarelerini» tamamladıktan sonra, Melen Hükümeti'nin istifasını kabul ettiği resmen açıklandıktan bir saat sonra, yeni hükümetin ana nitelikleri üzerinde parti liderleri arasında görüşmeler başladı. İlk görüşme, AP Genel Başkanı ile kendisini Meclisteki odasında ziyaret eden CHP Genel Başkanı Ecevit arasında oldu. Sonradan yapılan açıklamalara bakılırsa, Demirel — Ecevit görüşmesi çok ilginç geçmişti.

Demirel, Ecevit'e, yeni hükümetin şimdiki Ticaret Bakanı Naim Talu'nun başkanlığında ve AP ile CHP koalisyonu biçiminde kurulmasını düşündüklerini söylemiş, bu konuda CHP'nin görüşünü öğrenmek istemişti.

Ecevit, Demirel'e şu cevabı verdi:

«— CHP, öteden beri, olağan dışı yöntemlerle, olağan demokratik rejime dönüşün kolay olmasına çalışıyor, amaç, demokrasinin tam işler duruma gelmesi olduğuna göre, o amaca erişmek üzere kullanılacak yöntemlerin ve araçların da demokrasiye uygun olması gerektiğini savunmaktadır.

CHP, yeni hükümetin kuruluşunda da, bu temel ilkedden hareket etmiştir.

Bize göre, hükümet kuruluşunda en demokratik yol, AP Genel Başkanının başkanlığında bir AP hükümeti kurulmasıdır. Böyle bir hükümeti tek başına kurmaya AP'nin milletvekili sayısı yeterlidir. TBMM ancak 2—3 ay çalışacağı için,

olayların içinden

Kim kârlı çıktı?

Mehdi Zıt

Cumhurbaşkanı seçildikten sonra gazetelerde bir tartışma başladı.

— Bu seçimden kim kârlı çıktı?, diye.

Yani Adalet Partisinin istediği mi oldu, CHP'nin arzu ettiği mi yapıldı?, falan diye.

CHP'ye ve Ecevit'e düşman olan yazarlar, AP'nin bu işten kârlı çıktığını, Demirel ve AP'ye düşman olanlar da CHP'nin kazançlı olduğunu iddia ediyorlar.

Bence boş bir tartışma bu.

Cumhurbaşkanı seçiminden kârlı çıkmak ne demek?.

Domates mi satıyoruz?..

Sermayesi ne ki bu işin, kârı ne olacak?.

Sonra, başka bir şey daha var.

Bilirsiniz, kumar oyunlarında başta kazananlara pek aldırış eden olmaz.

— Ayakkabılar giyilirken belli olur, derler.

Bundan önceki Cumhurbaşkanı seçiminde Sayın Sunay'ın adı sözkonusu olduğu zaman biz Atatürkçüler,

— Kazandık!, diye sevincimizden zil takip göbek atmıştık.

Vakta ki Sayın Sunay Cumhurbaşkanı seçildi ve Mecliste o mâhut, Allahlı İllahlı, niyazlı namazlı konuşmayı yaptı, bizler,

— Yandık, dedik.

AP'liler ise avuçları patlayınca kadar alkışladılar ve bu defa onlar:

— Biz kârlı çıktık, dediler.

Ama sonunda bir baktık ki, kârlı çıkan ne biz ne de AP'lilermiş. Kârlı çıkan:

Sayın Sunay'mış...

Bu «kârlı çıkma» işi öylesine aldı yürüdü ki, CGP, bir bilanço çıkarmış.

— En kârlı benim. Sayın Korutürk'ü biz önermiştik, diyor.

İşin orasını bilmem ama, Sayın Korutürk'ün Cumhurbaşkanlığı için başta «evet» deyip, sonra Mecliste oy vermiyenlerin başında CGP'liler geliyor. Şimdi de kalkmış, işin üstüne yatmaya çalışıyorlar.

Partileri tutan yazarlar:

— Biz kârlı çıktık, diye tepinedursunlar.

Bakalım memleketin kârı ne, bu işte?.

Bekleyelim ve görelim...

çin, Millet Meclisindeki AP çoğunluğunun ucu ucuna oluşu bir sakınca sayılamaz. Kaldı ki, bir AP hükümetini düşürebilecek kadar oyu bir araya getirebilme olanağı Millet Meclisi'nde yoktur.»

Naim Talu'ya hayır!

Ecevit, görüşmeden ayrılırken, Naim Talu'nun başbakanlığına «evet» demelerinin mümkün olmadığını Demirel'e bildirdiğini söylüyor,

ertesi gün yaptığı açıklamada da şöyle diyordu:

«— Biz düşüncelerimizi sayın Cumhurbaşkanına da, AP Genel Başkanı Sayın Demirel'e de söyledik. Sayın Demirel ile konuşmamda, bu nu bir art düşünce ile öne sürmediğimi, öyle bir hükümete CHP olarak güvenoyu vermesek bile kuruluşuna güçlük çıkarmıyacağımızı da sözlerime ekledim. Eğer bu ço-

züm geçerli bulunmazsa, bizim görüşümüze göre, bundan sonraki en demokratik çözümün, bir başka AP parlamento üyesi başkanlığında ikili bir karma hükümet olacağını söyledim. Hükümet programının esasları üzerinde anlaşabilirsek ve AP isterse böyle bir hükümete katılabileceğimizi de belirttim ve katılmak için şartlarımızın çok ağır olmayacağını sözlerime ekledim.

Fakat, AP'de kendi içinden bir parlamento üyesinin başkanlığında hükümet kurulması gibi bir istek ve eğilim de görmedim. Oysa, bu demokratik çözümün benimsenmesi nedeniyle bazı tepkiler uyanırsa, o tepkileri AP ile birlikte göğüslemeyi göze alırdık. Sayın Demirel le konuşmamızda bunu yeteri kadar açıklıkla belli ettim.

Hükümet konusunda çoğunluk partisi AP'den bir TBMM üyesinin başbakan olmasına karşı tepki gösterilecek olursa, bu tepkinin hak sızlığını, kamuoyuna da, tepkiyi gösterebilecek olanlara da anlatmakta zorluk çekmiyeceğimize inanmıyorum. Meclisteki en küçük partinin, üstelik AP ile bir doğrultuda bulunan bir küçük partinin genel başkan yardımcısı, hem de partilerüstü denilen bir hükümetin başkanlığına getirilebilmiş olduğuna göre, Meclisteki en büyük partiden bir üyenin bir karma hükümet başkanlığına getirilmesinde hiçbir ciddi sakınca düşünülmemek gerekirdi.

Önerdiğimiz bu çözüm üzerinde de durulmaması yüzündendir ki, TBMM içinden bir başbakan adayı bulunması çok zorlaşmış olmaktadır. TBMM'de 317 üyesi bulunan bir partiden başbakan olamıyor. Çoğunluk partisinden bir kimse başbakan olamayınca, başka partiler üyelerinden birinin bir karma hükümet başkan olması da uygun olmuyor. O zaman geriye ancak az sayıda bağımsız üyeler kalıyor.

Olanaklar bu kadar daraltılıp sınırlandırınca, «60'ün üstünde üyesi olan bir parlamentodan bir başbakan adayı bulunamaz mı?» sorusu haklı ve gerçekçi olmuyor.

Biz, sırf bu nedenledir ki, parlamento dışından bir üyenin, boşalan kontenjan senatörlüğüne getirilerek, başbakan adayı olabileceği üzerinde durmaya mecbur olduk. Yoksa, gene söylüyorum, normal ve demokratik çözüm bir AP

anın başbakan olmasıdır. Ve eğer AP'de bizim görüşümüze katılma idi, bu çözüme geçerlilik kazandırmak, bu demokratik çözüme karşı, belki gelebilecek bazı tepkileri göğüslemek için de CHP olarak, elimizden geleni yapmayı, hatta gerekirse o hükümette görev almayı, demokrasi anlayışımızın gereği sayardık.

Fakat, AP'nin kendisi bile bu çözümü benimsemeyince, ısrarlı olmak elbette bize düşmez.»

Feyzioğlu'nun hevesi

Demirel'le ikinci görüşmeyi yapan CGP Genel Başkanı Turhan Feyzioğlu ise hayatından pek memnundu. Belki de o akşam hayattan bu kadar memnun insan bulmak güçtü. Çünkü, Demirel, kendisine bir AP — CGP koalisyonu kurmanın mümkün olabileceğinden söz etmişti. Daha doğrusu, Feyzioğlu'nun takındığı tavır karşısında böyle davranmaktan başta çare bulamamıştı. Çünkü Feyzioğlu Demirel'e CGP'nin kurulacak hükümet konusunda hiçbir isteği bulunmadığını, onlar için önemli olanın hükümetin nasıl kurulacağı değil, kurulduktan sonra neler yapılması gerektiği idi. Yani, Feyzioğlu, Demirel'e:

«— Bizim de katılabileceğimiz bir hükümetin ne biçimde olması gerektiğine siz karar verin. Biz sizin kuracağımız her türlü hükümette gitmeye hazırız.» demişti.

Demirel, Naim Talû'nun başkanlığında bir hükümet düşündüğünü söylediği zaman da CGP Genel Başkanı bunu derhal kabul ettiğini ifade etmişti. Onun içindir ki Feyzioğlu, Demirel'in yanından neşe içinde ayrılmış, kendisinden demec isteyen gazetecilere gültükler dağıtmıştı. Oysa, aynı Feyzioğlu, aynı gazeteci grubunu Çankaya Köşkü'nden ayrılırken «Siz anayasa bilmiyorsunuz» diye terslemek istemiş, fakat onlardan «Siz çok iyi biliyorsunuz, konuşun da öğrenelim.» cevabını almıştı.

Turhan Feyzioğlu, ertesi sabah Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Fuat Bayramoğlu'ya, Naim Talû'nun başkanlığına kendi partisinin de taraftar olduğunu ve bunun Sayın Cumhurbaşkanına duyurulmasını rica ettiği sıralarda, Cumhurbaşkanı Korutürk, Genel Kurmaybaşkanına bir «nezaket ziyareti»nde bulunuyordu. Korutürk, Genelku-

may Başkanı Semih Sancar'la yarım saatlik başbaşa bir görüşme yaptıktan sonra, Kuvvet Komutanlarının da davet edilmelerini istemiş ve beşli görüşme de yarım saat ten fazla sürmüştü. Korutürk'ün daha sonra basına verdiği demecden anlaşıldığına göre, bu toplantıda «gençlik günleri hatırasından tutun da bu günün olaylarına kadar her şey görüşülmüştü.» Cumhurbaşkanı şöyle diyordu:

«— Çok iyi intibalarla ayrılıyorum. Hakikaten bu intibalarım, bana verdiği kadar, memlekete de ferahlık verecek bir mahiyettedir. Bunları size söylemekten bahtiyarlık duyuyorum.»

Bu olaylar cereyan ederken, CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit, hükümet konusundaki gelişmelerde kendisine yetki verilmesini sağlamak üzere Parti Meclisini olağanüstü toplantıya çağırılmıştı. TOP-LUM, baskıya verildiği sırada, CHP Parti Meclisi de toplanmıştı.

Cumhurbaşkanlığı

Düğüm çözüldü

Cumhurbaşkanlığı sorunu, siyasi ortamı ve kamuoyunu aylarla etkiledikten ve hatırı sayılır fırınalar atlatıldıktan sonra, nihayet geçen haftanın sonuna doğru, AP, CHP ve CGP'nin işbirliği sayesinde çözümlenebildi ve bu üç partinin ortak adayı olarak ortaya çıkan Kontenjan Grubu Başkanı Emekli Oramiral Fahri Korutürk 15'inci turda 365 oy alarak Türkiye'nin altıncı Cumhurbaşkanı seçilmiş oldu.

Cumhurbaşkanlığı sorunu bu sonuca varmaya kadar, izlediği politika ile en karlı çıkanın AP ve onun Genel Başkanı Demirel; bu isten en çok zarar gören de CHP olduğunda ise kimsenin kuşkusuz yoktur.

AP, 12 Mart Muhtırasında imzası bulunan son general Faruk Gürler'in cumhurbaşkanlığına karşı çıkmış olmakla, kendisine oy verenlerin üzerindeki etkisini sort deface artırmış, belki de «ortada ki» seçmenlerin de gönlünü kazanmıştır. Bu partinin Genel Başkanı Demirel ise oylamalar sırasında meydana gelen «parti kararlarına aykırı» tutumları bahane ederek, parti içinde kendisine boyun eğ-

Dost dost diye...

Aşık Veysel, «Dost dost diye nicesine sarııam.» der. Gerçekten insan, nicelerine dost dost diye sarılır, bağına basar, sonra bakar ki, bu dost dedikleri calk çıkmış. Üzülür, eli böğründe kalır insanın... Dostluk sıcak, yürekleri ısıtan, insana bir başka insana güvenerek yaşam kıvancı veren bir duygunun adıdır. İnsan dostunu yitirdiği zaman, dostluk duygusunu da yitirir. Acı olan da dostunu yitirmek değil, onun kişiliğinde dostluk duygusunu yitirmektir. Elbette değerini bilenler içindir bu duygu... Bilmeyene ne desen az gelir...

Dost bellediğiniz biri kalkar da günün birinde sakalınız, bıyığınızla uğraşarak, «Aksakal da bırakıp, illa ki filâna benziyeceğim diye hevestenen» diye yazarsa bu kişiye ne dersiniz? Filân benim dostumdur. Ona benzemekle onur duyarım. Ama ona benzemeye heveslenmem. Bu sözlerle beni karalamak, kötölemek mi ister? Böylelerinin üstüne varsan, «Ben seni yazmadım.» diye yan çizer. Oysa, benim olduğum belli, zira eklediği şiir benim imzomla yayınlandı.

Mademki yararlandığı dizeler benim... Onu değiştirecek şu biçimi vermek de, benim hakkımdır: «Salını salını nereye gidersin? Dostluk değil maksadın, bütan edersin...»

Dostluk hikâyesi anlatalım: Ağa ile marabası kasabadan köye dönerlermiş... Ağa, marabasına bir dostluk etmek istemiş.

«Oğlum maraba Hasan...» demiş. «Yıllardır marabamsın. Bir baltaya sap olamadın. Elinden bir şey gelmez. Namuslu dürüst bir adamsın da... Sana bir dostluk etmek istiyorum. Fakat bu dostluğu nasıl edeyim, onu düşünüyorum.»

«Sagol ağa...» diyesi.

Giderlerken bakmışlar ki, yolun ortasında araba tekeri kadar bir manda pisliği yatıyor. Ağa, pisliği görmüş... Bütün ağalar gibi aklına bir muziplik gelmiş...

«Hasan...» demiş.

«Buyur ağa...»

«Şu pisliği gördün mü?»

«Gördüm ağa, manda pisliği...»

«Hem de yeni pislemiş değilmi?»

«Heya...»

«Şu pisliğin yarısını yer misin?»

«Niye yiyeyim ağa?»

«Bak bu pisliğin yarısını yersen, benim malın yarısı da senin...»

«Nasıl oluyor o?»

«Evet bu pisliğin yarısını yersen malın yarısını sana başılayacağım. Sen de sayemde mal mülk sahibi olacan. Köyde yarı ağa sayılacan...»

Hasan bir pisliğe bakmış, bir ağaya, çarnaçar:

«Madem böyle istiyon, yiyeyim ağa...» demiş.

Ortadan pislik tekerini ikiye bölmüş, yiyip bitir-

miş... Ağaya dönerek sormuş:

«Oldu mu?»

«Oldu.»

Köye varmışlar. Ağa köylüleri toplamış, maraba Hasan'ı göstererek:

«Ey ahali beni dinleyin...» demiş. «Bundan kelli malımın yarısını Hasan'ın... Alayokuş'taki bağlığın yarısı, Övlek'teki sutu tarlanın yarısı, sürünün yarısı, siğirin yarısı ineğin yarısı, atın yarısı, konağın yarısı... Daha neyim varsa onun yarısı Hasan'ındır. Hasan'ın adı da bundan kelli Hasan Ağadır. Benim yarım sayılır.»

Köylü bu işe bir şey diyememiş, bu işten bir şey anlayamamış ama, Hasan'ı Hasan Ağa diye saymaya başlamış. Hasan olmuş, bir Hasan Ağa...

Derken günün birinde eski ağa ile yeni ağa yeneden şehre gidiyorlarmış.. Yeni ağa Hasan, bakmış, yediği pisliğin bir parçası yarım teker gibi olduğu yerde duruyor. Eski ağasına dönmüş:

«Ağa...» demiş.

«Ne var, Hasan Ağa?»

«Ben bu ağalıktan yıldım. Ne emeğim geçti? Taş atım da kolum mu yoruldu? Ben senin malını sana geri vereceğim.»

«Bu neden icap etti?»

«Bedavadan bu kadar mala koramak gücüme gidiyor.»

«Ne yapacağız?»

Hasan, mırın kırın ettikten sonra yerdeki pisliği göstermiş:

«Ağa...» demiş. «Şunun yarısını da sen ye, al malını geriye...»

«Olur mu Hasan Ağa?»

«Olur. Bizimki nasıl olduysa, seninki de olur...»

Eski Ağa da malı verdiği pek gönüllü değilmiş... Oturmuş, geri kalanı bir temiz yemiş... Hasan da, «Al malını, güle oynaya, tepe tepe hayrını gör...» demiş.

«Şimdi ikimiz de eski halimize döndük.»

«Ya Ağa...» demiş maraba Hasan. «Ya Ağa, eski halimize döndük ama, şu pislik yemevi nereden icap ettin?»

Şu hikâye, şurda biter. Politikacıların dediği gibi, «Yorum yok...» diyeceğim. Dostluk bitmez tükenmez bir hazinedir. Fakat içine pislik girmezse... Kırıkoğlu'nun CHP'ye yaptığı dostluk az mıydı? Kara günlerde en çok çalışan, en kıdemli güçlerle savaşan kimdi? Şimdi kimler ortaya çıktı? Eskilerin bir sözü vardır. Onunla yazıyı bitirelim. «Dostun sitemin anlamamak, dosta sitemdir.» Sitem dosta yapılır. Sitemi düşman ne bilsin..

Mehmed Kemal

meyen «âsi» parlamenterleri kapı dışarı etme olanağına kavuşmuştur. Böylece AP bir taşla bir kaçı kuşu birden vurmuş olmaktadır. **Yeni yeni tuzaklar**

CHP ise cumhurbaşkanlığı konusunda ortaya çıkan değişik durumlarda izlediği politika ile gerçekten büyük yaralar almıştır. Gürler'in adaylığı sözkonusu olduğu zaman, Grupta alınan «seçimlere katılmama» kararı, Korutürk'ün adaylığı sözkonusu olduğunda ise bu kararın ortadan kaldırılmış olması, partinin parlamento kanadını da tam bir kaos yaratmıştır.

Üstelik parti yöneticileri, Grupta alınan birbirine ters kararları, üyelerine uygulama olanağını da bulamayınca, herkes kendi başının çaresine bakma durumuna düşmüş, kim hangi yönde politika izlenmesini istiyorsa, o yönde hareket etmekte kendini serbest saymıştır.

En büyük yarayı da Genel Sekreter Kâmil Kırkoğlu ile Merkez Yönetim Kurulu üyelerinin toptan istifaları olayı açmıştır. Gerçi, bu gibi olayların CHP'nin bütünlüğünü bozmayacağı, çünkü Partide meydana gelen bütünleşmenin bu gibi istifalarla çözümlenecek cinsten olmadığı ifade edilmiştir ve edilmektedir ama, bunlar gerçeği yansıtmaktan çok, Partiyi ayakta tutabilen suda gerekçeleri olarak değerlendirilmektedir.

Bir parti, «Mülkiye cuntası» adı verilen bir grupla, bu grubun «bürokrat devrimciler» diye suçladığı Genel Merkez Yöneticilerin kıya sıya mücadele alanına haline geldiği halde, bu olayın bütünleşmeyi bozacak nitelikte bulunmadığını söylemek belki bir politikadır ama, özellikle kamuoyunun sempatisini kazanacak ve onun desteğini görececek bir yol değildir.

TOPLUM'un bir yargısı olarak değil, aklı başında çevrelerin değerlendirilmesi gözönünde bulundurulursa, CHP, Cumhurbaşkanı seçimi süresinde özellikle AP tarafından kurulan tuzaklara düşmekten kendini kurtaramamıştır. AP, avını böylesine kolaylıkla ve rahatlıkla tuzağa düşürdüğünü görünce, bunun peşini bırakmamış, şimdi yeni bir tuzakla CHP'yi bu defa kendi karşısında da bölük pörçük hale getirme yoluna girmiştir. Bu yol, Melen hükümetinden sonra bir

AP—CHP koalisyonu kurma tuzağıdır. TOPLUM okurları, bu yolda oyanmak istenen oyunun ayrıntılarını «Hükümet» başlıklı yazımızda bulacaklardır.

AP'nin formülleri

Bütün bunlara rağmen CHP sorunluları, Fahri Korutürk'ün Cumhurbaşkanı seçilmesini, AP ve CGP Genel Başkanlarıyla birlikte «demokrasinin zaferi» olarak nitelmişlerdir. Bu zafer nasıl kazanılmıştır? Şimdi onu görelim:

AP Genel Başkanı Süleyman Demirel, Fahri Korutürk'ün adaylığını, Ecevit'le yaptığı ilk toplantıda bir alternatif olarak sözkonusu etmiş, fakat Ecevit «kendisi hakkında hiçbir bilgim yok» diyerek, bu alternatif üzerinde durmamıştır. Sonradan ortaya Anayasa Mahkemesi Başkanı Muhittin Taylan'ın adı atılmıştır. Bu formül tutmayınca, Demirel'in deyişiyle, «araya ara girmiş», işler «dalgalanmaya» bırakılmıştır.

Demirel, Parlâmentoda en çok sandalyaya sahip bulunan partinin Genel Başkanı olarak, Cumhurbaşkanı sorununu çözümlemek için alternatifler bulmaya terkedilince, erken seçim, Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi ve adayın Parlâmento üyeleri arasından bulunması şıklarını tesbit etmiş ve bunları 5 Nisan günü hem CHP, hem de CGP Genel Başkanlarına açmıştır. Bu partilerin yetkili kurulları, daha önce yaptıkları toplantılarda erken seçimle, Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi alternatiflerinin bugünün sorununa çare olmayacağı sonucuna vardıkları için Ecevit ve Feyzioğlu, Demirel'le sadece Parlâmento için bir aday üzerinde birleşmesi formülünü geliştirmek için görüşmüşlerdir. Demirel, her iki partinin liderine de üç aday ismi vermiştir. Bunlardan biri, Millet Meclisi Başkanı Sabit Osman Avcı; öteki, Melen kabinesinin Millî Eğitim Bakanı Prof. Sabahattin Özbek, üçüncüsü de kontenjan senatörü ve Ticaret Bakanı Naim Talû'dur.

Ecevit, bu adayların adı açıklanmadan önce, Demirel'in, Muhittin Taylan formülünün işletilmesi konusundaki görüşünü öğrenmek istemiş, fakat AP Genel Başkanından «Bu iş artık bizim yetkimiz dışına çıkmıştır» cevabını alınca, bu

formülün geçerli olabilmesi ihtimalinin ortadan kalktığını anlamıştır.

CHP lideri, izlediği eğitim politikasını ve öğretmen kıyımını tasvip etmedikleri için Özbek üzerinde, hakkında gensoru açılmasını istedikleri için de Talû üzerinde durmak istemediğini ifade etmiş; Avcı'nın adaylığı konusunu görüşmek için yetkili kurulları toplantıya çağıracağını ve alacağı kararı ertesi sabah bildireceğini belirtmiştir.

Demirel — Ecevit görüşmesi, böylece, ertesi sabah devam edilmek üzere sona ermiştir.

Feyzioğlu ise Demirel'e gösterdiği üç aday üzerinde de durabileceklerini söylemiş, bu adayları partisinin yetkili kurullarına götürdükten sonra kesin cevabını vereceğini bildirmiştir. Demirel — Feyzioğlu görüşmesi de o gün bu sonuçla bitmiştir.

Partilerde faaliyet

Ecevit, Demirel'in yanından ayrıldıktan sonra, Partinin Genel Merkez ve Grup yöneticileriyle bir toplantı yaptı. Toplantıda ortaya yeni bir isim atıldı. Genel Merkez Yöneticileri, 12 Mart Muhtırasıyla görevden çekilmek zorunda kalan Demirel hükümetinde Millî Eğitim Bakanlığı yapmış Prof. Orhan Oğuz'un adaylığından söz ettiler. Bu isim oldukça yumuşak geldi. Ecevit'e, Avcı veya Oğuz üzerinde durması için yetki verildi.

CGP yetkili kurulları ise özellikle Sabahattin Özbek üzerinde duruyordu.

5 Nisan günü güneş batarken, partilerde durum bu idi.

Birdenbire Korutürk

İşte ne olduysa o gece oldu ve ortaya, Fahri Korutürk'ün adaylığı konusu atıldı. O gün Fahri Korutürk, Ankara'da değildi. İstanbul'da Moda semtindeki evine gitmiş, fakat giderken de Cumhurbaşkanlığı Kontenjan Grupuna kendi ağzıyla biyografisini bırakmıştı.

Cumhurbaşkanlığı Hukuk Danışmanı Fahri Çoker, o gece Ecevit le başbaşa görüşmek istediğini, yeri kendisinin tayin edebileceğini bir CHP yetkilisine söylemişti. Ecevit, Çoker'e, Merkez Yönetim Kurulu Üyesi Orhan Birgit'in Mesnevi sokağındaki evinde görüşebilecekleri yolunda haber gönderdi, kendisi de Birgit'in evine gitti.

Çoker, emekli Tümamiraldi.

Şimdiki görevinden önce Askerî Yargıtay Başkanlığı yapıyordu. Da ha önceleri Askerî Yargıtay'da Başsavcılık görevinde bulunmuştu. Ecevit'in istediği saatte Orhan Birgit'in evine gitti. Görüşme Ecevit, Çoker ve Birgit arasında oldu.

Bu görüşmede konuşan Amiral Çoker, dinleyenler de Ecevit ile Birgit idi. Ecevit, zaman zaman Çoker'in sözünü keserek sorular yöneltiliyor, kendisinden, istediği cevapları alıyordu. Çoker şöyle diyor du:

«— Korutürk'ün nasıl bir insan olduğunu ve meziyetlerini size arzutmeye çalıştım. Bu görüşmeyi yapacağımdan kendisinin haberi yoktur. Şayet, sizce adaylığı uygun görülürse ve izin verirseniz durumu telefonla kendisine iletceğim.»

Fahri Çoker, Fahri Korutürk'ün adaylığı konusunda Bülent Ecevit'i etkilemişti. Hemen oradan bazı arkadaşlarına telefonla durumu anlattı ve onların onayını aldıktan sonra Çoker'e şöyle dedi:

«— Arkadaşlarım muvafık buldular. Yarın, Demirel'e Korutürk'ün adaylığından söz edeceğim. Zaten kendisi, bundan önceki görüşmelerimizde Sayın Korutürk'ten bahsetmişlerdi.»

İlginç temaslara

Fahri Çoker, Birgit'in evinden ve Ecevit'in yanından ayrıldıktan sonra, Millî Savunma eski Bakanı AP'li Ahmet Topaloğlu'nun evine gitti. Zira, Ecevit'le görüşmeden önce ondan da randevu almıştı. CHP Genel Başkanıyla aralarında geçen görüşmeyi Topaloğlu'na naklettikten sonra, bundan Demirel'in de haberi olmasını arzuladığını söyledi. Topaloğlu, Demirel'i telefonla arayıp buldu ve ikisini görüştürdü. Demirel, Çoker'e umutlu haberler verdi.

Cumhurbaşkanlığı Hukuk Danışmanı, Ecevit ve Demirel'le yaptığı görüşmeleri, daha sonra CGP Genel Başkanı Turhan Feyzioğlu'na anlattı, onun da desteğini almak istedi. Feyzioğlu, olumsuz bir tutumda değildi:

«— Grupumuzda Sayın Koru-

Bundan sonra ne olacak ?..

Birbirini izleyen turlar nihayet sonuçlandı ve Cumhurbaşkanı, geçtiğimiz hafta içinde seçildi; Parlamentomuz da görevini yerine getirmiş olmanın huzuru içinde, şöyle derinden bir «ohhh!» çekti.

Şimdi yeni sorun, istifa eden Hükümetin yerine yenisinin kurulması... Temasları, parti liderlerinin birbirleriyle görüşmeleri izleyecek. Karşılıklı şartlar öne sürülecek; yetkili organlar bu şartları görüşecek, pazarlıklar yapılacak, bakanlıklar bölüşülecek. Sonra partiler, bakan adaylarını tesbit edecekler. Tabii, bakan adayları tesbit edilirken, grup üyelerinin hepsinin gönlünde bir aslan yatmışını da unutmamak gerekecek. Bu aslanlar, bakanlık için Metro Goldwyn Mayer'in ünlü aslanı gibi, başlarını o yandan bu yana çevirip homur homur homurdanacaklar... Bu homurtular arasında, parti liderleri bakan adaylarının listesini birbirlerine ve başbakan olarak atanan zata verecekler. Yine pazarlıklar başlayacak:

«— Falanca zat bizim grupumuza çok allerjik gelir; acaba onun yerine bir başkasını vermek mümkün değil mi?»

«— Filanca milletvekilinin kabineye alınması, bizde komplasyona yol açabilir. Rica etsem, daha mütedil bir zatı...»

Nihayet kabine kurulup, program hazırlıkları başlayacak. Mecliste program görüşmesi ve güven oylaması...

Hükümet, fiilen işe koyulacak.

Yeni bakanlar, gidenlerin başlattıkları bütün işleri, yeniden gözden geçirmek üzere durduracaklar... «Biz zaten seçim kabinesiyiz; köklü girişimleri seçimlerden sonra gelecek hükümet gerçekleştirebilir» anlayışı içinde, ister istemez işi ağırdan alacaklar.

Zaten seçim zamanı da yaklaşmış olduğu için, parlamenterleri aradınızsa bulun; hepsi de seçim bölgelerinde, durumlarını sağlama almakla meşguller...

Derken, seçim yapılacak... İşsizi, fakiri, topraksız, geçim sıkıntısı içinde bunalanı, ezilene, kıyıları, emeğini yok pahasına satanı, yani bütün halkımız gidip oyunu kullanacak ve oy kullanmış olmanın mutluluğu içinde dertlerini unutacak!

Sonra?

Parlamenterler yemin edip çalışmaya (!) başlayacaklar, yeni hükümet kurulacak... İşsizi, fakiri, topraksız, geçim sıkıntısı içinde bunalanı, ezilene, kıyıları, emeğini yok pahasına satanı, yani bütün halkımız, «seçim zamanı gelse de gidip oyunu kullansam, mutlu olsam» diye 1977'yi bekleyecek...

Cumhurbaşkanı seçme başarısını gösteren Parlamentomuzu, 14 Ekim seçimlerinden sonra da görüşmek umuduyla kutlar, gelecek dönemde de bu çeşit başarılarının devamını dileriz...

türk'e oy vereceklerin bulunabileceğini sanıyorum» dedi.

Çoker, yaptığı temaslardan bu sonuçları elde edince, İstanbul'u aradı ve Fahri Korutürk'e durumu anlattıktan sonra, yarın sabahki uçaqlardan biriyle Ankara'ya dönmesi gerektiğini söyledi.

Çoker, Demirel'le telefon görüşmesi yaparken, Nuri Bayar, Genel Başkanının yanında bulundu ve konuşulanları dinliyor. Demirel'in yanından ayrıldıktan sonra, hemen telefona sarıldı

ve müjdeyi Korutürk'e ulaştırmak istedi. Fakat, Korutürk biraz önce durumu Çoker'den öğrenmişti. Bununla beraber, habersizmiş gibi davranarak Bayar'ın gönlünü kırmadı ve kendisine teşekkür etti. Demirel'in istediği

Ertesi sabah Ecevit, Demirel'i ziyarete gittiğinde, aklında sadece Fahri Korutürk vardı, AP Genel Başkanına, verdiği isimlerden önce Korutürk üzerinde durmasının mümkün olup olmadığını soruyordu. Şayet, buna «evet» derse me-

sele halledilmiş ve o gün öğleden sonra toplanacak TBMM'de Cumhurbaşkanlığı seçilmiş olacaktır. AP Genel Başkanı;

«— Düşünüyüm, durumu size biraz sonra birdiririm» dedi.

Demirel, Ecevit'ten sonra Turhan Feyzioğlu ile de görüştü, ondan da Korutürk adının teklif edilmesi üzerine aynı cevabı verdi. Aslında bu, Demirel'in arayıp da bu lamadığı bir gelişme idi, zira baştan beri seçimlerin ağırlığını Korutürk üzerinde toplamak istiyordu.

AP Başkanlık Divanı, Korutürk'ün adaylığı konusunu görüşmek için 15 dakika süren bir toplantı yaptı ve olumlu karar aldı. Bu kararı biraz sonra Genel Sekreter Nizamettin Erkmen basına açıklayacak ve üç partinin Fahri Korutürk'ün adaylığı üzerinde birleştiklerini söyleyecekti. Erkmen, basına bu açıklamayı yaparken, Demirel de önce Ecevit'e, daha sonra da Feyzioğlu'ya, alınan kararı iletliyordu.

İşler hızlanıyor

Bundan sonra işler, şaşılacak bir hızla yürüdü. Üç partinin ortak grupları hemen toplantıya çağırıldı ve partilerin Genel Başkanları birer konuşma yaparak, ortaya çıkan yeni durumu anlattılar ve arkadaşlarından Korutürk'ü desteklemelerini istediler. CHP Ortak Grubunda bunun dışında bir işlem daha yapılmıyordu. Ecevit, daha önce alınmış bulunan «oylamaya katılmama» kararının kaldırılmasını da istiyordu. Bu karar oy birliğiyle kaldırıldı.

Üç parti elele..

Grup toplantıları sona erer ermez, AP, CHP ve CGP'nin Grup yöneticileri, TBMM birleşik toplantısı başkanlığına bir önerge vererek Fahri Korutürk'ü aday gösterdiklerini bildirdiler.

Parlâmentoda bu gelişmeler olurken, İstanbul'da bulunan Fahri Korutürk de saat 10.30'da Yeşilköy'den havalanan uçağa binmiş ve Ankara'ya hareket etmişti. Esenboğa havaalanında kendisini dışişleri eski Bakanlarından AP Bursa Senatörü İhsan Sabri Çağlayangil ile Cumhurbaşkanlığı Hukuk Danışması Fahri Çöker karşıladılar ve birlikte TBMM binasına geldiler. Korutürk, Çağlayangil'in Meclisteki odasında bir süre dinlendikten ve olup bitenleri öğ-

rendikten sonra, buradan ayrılarak evine gitti. Evde bir süre daha dinlendikten sonra, akrabalarını ziyaret etti ve Cumhurbaşkanlığı seçimi sonucunu öğrenmek üzere tekrar evine döndü.

Bu sırada saat 15.00'e gelmişti. Sabit Osman Avcı, TBMM birleşik toplantısını açtı ve Korutürk'ü aday gösteren üç partinin ortak önergesini okuttu. Seçime Korutürk ile birlikte Bozbeyli, resmî aday olarak girecekti.

Ve turlar devam ediyor..

Askerî erkâna ayrılmış olan yerler yine doluydu. Başta Genel Kurmay Başkanı olmak üzere, Kuvvet Komutanları ve Askerî Şûra üyeleri yerlerini almışlar, karşı lojalara ise daha küçük rütbeli general ve amiraller yerleşmişlerdi. Cumhurbaşkanlığı ve Genel Sekreteri için ayrılmış olan koltuklarda ise Korutürk, eşi Emel Korutürk ile Cumhurbaşkanlığı Hukuk Danışmanı Fahri Çöker oturmuşlardı. Parlâmento yetkilileri, daha sonra yaptıkları açıklamada, Bayan Korutürk ile Çöker'in yanlışlıkla Cumhurbaşkanlığına ayrılmış olan koltuklarda yer almış olduklarını bildirdiler.

TBMM'de yapılan 15'inci tur seçimleri kordiplomatik ve kendilerine ayrılmış olan bölümden ziyeyordu. Eski Cumhurbaşkanlığı Cevdet Sunay ve Cumhurbaşkanlığı adayı Fahri Korutürk, toplantıya katılmamışlardı.

15'inci tur oylamanın sonucu bir saat sonra alındı ve Korutürk'ün, 365 oyla Cumhurbaşkanlığı seçildiği anlaşıldı. Oylamaya 557 parlâmenter katılmış, bunlardan 365'i Korutürk, 87'si Gürler, 51'i Bozbeyli, 17'si Arıburun, 3'ü İnönü, 2'si Avcı, biri Ali Naili Erdem, biri de Rifat Öztürkçine lehine oy kullanmışlardı. 27 oy boş çıkmış, 3 oy da geçersiz sayılmıştı.

Oyların dağılımı

Oyların dağılımından AP, CHP ve CGP'nin bütün olarak Korutürk'e oy vermedikleri anlaşılıyor ve bu durum da, sözkonusu partilerin Gruplarına tam olarak hakim olamadıklarını gösteriyordu.

Parlâmento'da 436'sı milletvekili ve 181'i de senatör olmak üzere 617 parlâmenter vardı. Oylamaya 557 parlâmenter katıldığına göre, bunlardan 90'ı toplantıya gel-

memişti. Korutürk'ü destekleme kararı alan üç partinin parlâmenter sayısı ise 493'ü buluyordu. Korutürk'e oy veren 365 kişiden tamamının bu üç partiye mensup parlâmenterler oldukları kabul edilse bile, AP, CHP ve CGP'den 128 kişinin öteki adaylara oy verdikleri veya bunlardan 90'ının toplantıya katılmayanlar oldukları meydanda idi. Toplantıya katılmayan 90 parlâmenterden hepsinin bu üç partiye mensup oldukları kabul edildiği takdirde bile, enaz 38 parlâmenterin Korutürk lehine oy kullanmış oldukları anlaşılıyordu.

101 päre top

Sabit Osman Avcı, Korutürk'ün Cumhurbaşkanlığı seçildiğini ilân ettikten sonra, kendisini and içmek üzere davet edeceğini bildirdi ve bu nedenle toplantıya saat 18.00'e kadar ara verdiğini ifade etti. Bu arada, TBMM Muhafız Alayı, 101 top atışıyla Cumhurbaşkanlığı seçiminin sonuçlandığını başkent halkına duyuruyordu.

Avcı, birleşimi kapattıktan sonra, otomobiline binerek, Korutürk'ün evine gitti, kendisine TBMM'nin kararını bildirdi ve birlikte, and içmek üzere Meclis binasına döndüler.

Korutürk and içiyor

Korutürk daha sonra, TBMM toplantısına girdi ve Başkanlık kürsüsünden and içti. Korutürk'ün sağında Meclis Başkanı Sabit Osman Avcı, solunda da en yaşlı Başkanvekili olarak Fikret Turhangil bulunuyorlardı. Parlâmenterler ve dinleyiciler de içtüzük hükümlerine uygun olarak kendisini ayakta selâmladılar ve and içme töreni sona erinceye kadar ayakta kaldılar.

Cumhurbaşkanı Korutürk, and içtikten sonra, Parlâmento üyeleri ne hitaben bir konuşma yaptı ve şunları söyledi:

«— Cumhuriyetimizin kurucusu Büyük Atatürk'ün her türlü sorunun çözüm yeri olarak işaret buyurdıkları TBMM'nin teveccühüne teşekkür ederim: Görevimi, başta yüce Meclis olmak üzere, bütün milletimin ve devlet kuruluşlarının desteği ile başaracağıma inanıyorum. Bu konuda rehberim andım olacaktır.»

Fahri Korutürk, daha sonra, Parlâmentoda düzenlenen törende tebrikleri kabul etti, akşamı da Çankaya Köşkü'nde geçirdi.

Partiler

Sunay formülünün tortuları

Cumhurbaşkanı seçimi sorununa çözüm yolu olarak bulunan «Sunay formülü» gerçi işlenmedi ve Parlamento üyeleri arasında «kabule şayan» bulunmadı ama, özellikle iki büyük partide, AP ile CHP'de bir takım tortular bıraktı. Şimdi bu iki parti, «Sunay formülü» Parlâmentoda oylanırken, red veya çekimsiz oy kullananlarla, toplantıya mâzeretsiz olarak katılmayanları disiplin kurullarına sevk etmiş bulunuyorlar.

AP, 6'sı milletvekili ve 6'sı da senatör olmak üzere 12 parlâmenterini, Genel İdare Kurulu kararıyla, çeşitli ceza istemleriyle Müsterek Haysiyet Divanına verdi. Müsterek Haysiyet Divanına verilen senatörler şunlardı: Safa Yalçuk, Mahmut Vural, Ruhî Tunakan, Hamdi Özer, Alaaddin Yılmaztürk ve Tutgut Cebe.

Turgut Cebe, «Sunay formülü» görüşülürken ve oylanırken toplantıda bulunmuş, fakat çekimsiz oy kullanarak, parti kararına aykırı davranmıştı. Öteki senatörler ise mâzeretsiz olarak toplantıya katılmamışlar, oy da kullanmamışlardı. Genel İdare Kurulu, bu 6 senatörün partiden kesin olarak ihraçlarını istiyordu.

Milletvekilleri ise Abdürrahim Türk, Ali Rıza Septioğlu, Hazım Dağlı ve Cahit Karakaş'tı. Bunların dışında, Kâzım Uysal ve Yavuz Acar da Müsterek Haysiyet Divanına verildiler.

Genel İdare Kurulu, toplantıya katılmama konusunda «mukni bir sebep göstermedikleri» gerekçesiyle Türk, Septioğlu, Dağlı ve Karakaş hakkında kesin ihraç kararı istiyor, Uysal ve Acar için de uygun görülecek disiplin cezası uygulanması talebinde bulunuyordu.

Parti kararlarına aykırı

Bunlardan Mahmut Vural, İnönü'nün başkanlığındaki koalisyon hükümetlerinde yer almış; Hazım Dağlı, Ürgüplü'nün başkanlığındaki koalisyon hükümetinde Millî Savunma Bakanlığı görevinde bulunmuş; Cahit Karakaş ise Birinci ve İkinci Erim kabinelerinde Bayındırlık Bakanlığı yapmış ve meşhur 11'ler hareketine katılarak görevinden ayrılmıştı.

AP Genel İdare Kurulu'nun, bu

parlâmenterlere «parti kararlarına aykırı hareket etmekten» ceza uygulanması istediği, daha sonra açıklandı. Müsterek Haysiyet Divanı da yaptığı ilk toplantıda Uysal ve Acar dışında kalan 10 parlâmenterden on gün içinde yazılı savunma isteme kararı aldı. Divan, Kâzım Uysal ile Yavuz Acar hakkında disiplin cezası uygulamaya «mahal» bulunmadığı sonucuna varmıştı.

Aslında, Genel İdare Kurulu'nun, 6'sı senatör ve 4'ü de milletvekili olan parlâmenterleri «Parti kararlarına aykırı hareket etmek» le suçlamasının dışında bir takım nedenlerle bu kararı aldığı bilinmektedir. Zira, sözkonusu 10 parlâmenter, 13 Mart günü başlayan, devam eden Cumhurbaşkanlığı seçimi oylamasında devamlı olarak Faruk Gürler'e oy vermişlerdir. Bu parlâ-

menterlerin seçimden önce bazı çevrelerle temasa geçerek, Gürler'i destekleme kararında bulduklarını Mahmut Vural aracılığıyla ve yazılı olarak bildirdikleri de söylenmektedir. Genel İdare Kurulu, 10 parlâmenterini kesin ihraç istemiyse de Müsterek Haysiyet Divanına sevk ederken, bu olayları gözönünde bulundurmamıştır. Ayrıca, başta Cahit Karakaş olmak üzere, öteki parlâmenterlerin büyük çoğunluğu bugüne kadar devamlı olarak Genel Başkan Süleyman Demirel aleyhinde bulunmuşlar ve onu partinin liderliğinden uzaklaştırma politikası yürütmüşlerdir. Alman ka- rarda onların bu tutumunun da büyük ölçüde etkili bulunduğu sanılmaktadır.

CHP'den Adil Turan

CHP ise sadece Uşak Milletvekili Adil Turan'ı Disiplin Kuruluna sevketti. Turan'ın suçu, «Sunay'ın görev süresinin iki yıl daha uzatılmasıyla ilgili anayasa değişikliğine Millet Meclisinde red oyu vermesi ve böylece Grup kararına ters düşmüş olması.» idi. Grup Yönetim Kurulu, Adil Turan hakkında, üç ay süreyle Grup toplantılarına katılmama kararı verilmesini istiyordu. Disiplin Kurulu, Adil Turan'ın verdiği yazılı savunmaya rağmen bu isteği yerine getirdi.

Adil Turan — ki kendisi CHP politikasını ve Ecevit'in tutumunu benimseyenlerin başında gelir —, Disiplin Kurulu kararından sonra, bu kurula verdiği yazılı savunmasının tam metnini TOPLUM'a açıkladı. Savunma aynen şöyledir:

«Ben, insanlığı yaptım, başından beni bilerek, bilenecek, bilincelenerek yaptım. Bunun sağlam nedenleri vardı ve ilk Grup kararına da bu nedenlerle karşı gelmiştim. Başka türlü davranışım, beni benden alıp götürcekti. Kişiliğimi, kendime olan inancımı, özgür düşünceye saygımı yitirecektim. Disiplin Kurulunun vereceği cezayı taşımak, bu yitilerin ezikliği altında yaşamaktan çok daha haysiyetli olacaktı benim için. Bu bilince ve bu inançla Grup kararlarına karşı geldim. Takdir yüce kurulunuza ait tir.

Diyerek bitirmeyi düşündüm savunmamı, bir an.

Fakat, kararlara niçin uymadığımı, beni «red»de zorlayan nedenleri arz etmek gerekiyordu. Bu nedenler, savunmamın da özünü

Asıl reform!

Şu günlerde yeni bir haber vardı basında: «Öğretmen bulunmayan yerde, memurlar ders verebilecek».

Yıllardır sürdürülen öğretmen kıyımının amacı da buydu zaten.

Bundan sonra olabilecekleri şöyle bir düşünelim:

Vatandaş:

— Kaymakam beyi görmek istiyorum..

Odacı:

— Kaymakam bey derste...

Vatandaş:

— Malmüdüre beye bakmıştım..

— Malmüdüre bey derste..

Vatandaş:

— Şu hayvanı gösterecektim, veteriner bey yok mu?

— Veteriner bey derste..

Vatandaş:

— Komiserle görüşeceğim..

— Komiser derste..

Vatandaş:

— Bugün duruşmam vardı..

— Hakim bey derste..

Vatandaş:

— Beni dövdüler, rapor alacağım..

— Doktor bey derste..

Ve bu hikâyeye böylece uzayıp gider. Politikacının öğretmenlik yaptığı bir ülkede öğretmenin ne gereği var?

teşkil edecektir. Amacım, başlanmamı dilemek değil; görgü, duygu ve düşüncelerimi yansıtmaktır.

İki aydır AP'nin Demirel kanadında ince hesaplı teşahhlar kuruyor, kalın dolaplı dolaplar çevriyordu. Cumhurbaşkanlığı konusunda, Seziminin değil, gözünüzün, kulağımızın sentezlediği bir kanı idi bu. Ne var ki, Sayın Genel Başkanımız, çok iyi niyeti ve pırıl pırıl yüreği ile bu bizans oyunlarının farkına varamadı. İlk defa büyük bir hataya düştü veya düşürüldü.

İlk yenilgi — ki bu, yenilgi ile sonuçlandı — başta Sayın Genel Sekreterimiz ve yardımcıları olduğu halde Yönetim Kurulu'ca da benimsenmiyen ve kişisel olarak verilen demec ile başladı. Arkasından Cumhurbaşkanlığı seçimi gibi çok önemli konuda çok kısa zamana sığdırılan İki Grup toplantısı yapıldı.

Üçüncü, yani son toplantıya da — havası belli olduğu için — ben katılmadım. Önyargıların egemen olduğu bu toplantılarda hiçbir üye ye konuşma olanağı verilmedi. Rahat değildim. Düşüncelerimi Sayın Genel Başkanıma özel olarak arz edip, iç rahatlığına kavuşmak istiyordum. Yöneticilerin dahi etkili olmadıklarını, sonuç alamadıklarını tüzülerek öğrendim. Bir kere daha öğrendim ki, Genel Başkanlar, belli kişilerin çevrelediği kalırla bir duvar içinde yaşamaktadırlar. Bu, her devirde, her partide, her genel başkan için değişmeyen bir kuraldır. Türkiye'de henüz bu kalırlı kıracak bir lider çıkmamıştır.

Oylar gibi, olaylar da belirli güçlerin tekelinde geliyordu. Çaresiz sustum.

Durum şöyle idi :

İki ay önce kulislerde «AP, Sayın Sunay'ın başkanlık süresinin uzatılmasını ve Sayın Sancar'ın Genelkurmay Başkanlığına getirilmesini istiyor» şeklinde söylentiler dolmaya başladı. Bu, AP'nin özlemini duyduğu ve siyasal eğilimine uyduğu için akla yatkın bir formül idi. Çünkü, her iki sayın kişi de CHP ni «gafflet ve dalâlet içinde» görüyorlardı. Formül tutarsa, Sayın Demirel'e ikbal kapıları tekrar açılacaktı. Fakat her iki dileğin bir anda tahakkuku mümkün olamazdı. Önce Sayın Gürler'in Genelkurmay

Cumhuriye

50 yıl öncesi, 29/30 Ekim 1923 pazartesiye salıya bağlayan gece, sabaha karşı. Edirne Öğretmen Okulu'nun çok geniş yatakhanelinde, gürleyen top sesleriyle uyandım. Gözlerimi uğuştura uğuştura yanıma yöreme bakındım. Sağdan soldan, yakından uzaktan uyanıp başlarını kaldıran, yataklarında doğrulan arkadaşlar görünüyordu. Top sesleri sürüyordu peş peşine. Ne oluyordu, kestiremiyorduk.

Koca yatakhanedekilerin yarısı uyanmış, ayaklanmıştı. Bir gürültü, bir şamata doldurmuştu her yanı. Her kafadan bir ses çıkıyor, pencerelere koşup dışarı bakanlar, birşey görüp anlıyamıyorlardı.

Birden, o gürültünün üstünde, (r) leri söyleyemeyen Başmuavin ve Kimya öğretmeni İhsan Beyin sesi yükseldi:

«— Susun çocuklar, dinleyin beni! Top seslerinin nedenini ben polisten ve telgrafhaneden öğrendim. Ankara'da cumhuriyet ilân edilmiş, Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri Cumhurbaşkanlığı seçilmiş. Yarın saat 10'da Hükümet Konağı bahçesinde tören yapılacak. Biz de katılacağız törene. Uyuyun şimdi. Yarın canlı ve heyecanlı olmalıyız. Cumhuriyet öğretmenlerin omuzları üstünde yükselecek, anlaşılacak ve olunlaşacaktır. Hadiyin, şimdi yatıp uyuyun! Yarınki törene en canlı ve heyecanlı siz çıkmalısınız.» diyordu.

Hocamızı dinledik, yorganlarımızı üstümüze çektik. Ama, uyumak ne mümkün? Cumhuriyet üstüne, öğretmenin bu konudaki sorumluluğu üstüne fısıltılar, tartışmalar sürdü gitti. Yavaş yavaş hep sustuk, gözlerimiz tatlı rüyalar üstüne kapandı.

Ertesi salı günü, bayraklarla donatılan sokaklardan, davul ve zurnaların coşturucu müziği ile akıp gelen halk, memurlar, askerler ve tabur tabur gelen öğrenciler, Hükümet Konağı bahçesini tıklım tıklım doldurdular. Vali, Ankara'dan gelen haberi müjdeledi. Telgrafı, bizim okulun son sınıfından birine okuttu. Nutuk söyledi, şiirler okundu. Alkış kıyamet arasında Cumhuriyetin kuruluşu kutlandı. Edirne, 2 yıl 4 ay süren işgalden 11 ay önce kurtulmuştu. Bugünün anlamını çok iyi biliyordu. Bütün memleket ve tüm ulus gibi... Ne daha çok, ne daha az..

Oğünden bu yana, 49 Cumhuriyet bayramı yaşadık. Şimdi 50'nci Cumhuriyet bayramımızı kutlamağa hazırlanıyor bütün memleket.

Bayram, adı üstünde, gülüp eğlenme, hopyayıp zıplama, gösteriler yapma ve kıvanma günleri. Bunların hepsi güzel, hepsi doğal, ama gösteriler yapmak ve kıvanma içinde karşılaştırma, neredeydik nereye ulaştık, yolun neresindeyiz, geçen zamanı iyi değerlendirdik mi, soruları var. Bunlar üzerinde düşünmek, gerçeği görmek ve göstermek, varsa aksaklık ve eksiklikleri, sapmaları ve saptırmaları açıklamak, gelecek yıllar için hızalma sağlamak gerek.

PEŞPEŞE 49 BAYRAM

50 yıl bir ulusun yaşamında elbet uzun bir süre sayılmaz. Ama bu yarım yüzyıllık süre içinde iki kuşak yetişmiş, yeni kuşak yönetimin sorumluluğunu önceki kuşaktan teslim almıştır. Bu devir ve teslimde, ister istemez bir hesaplaşma duygusu ve bilinci bulunur. Önceki kuşak, işleri en iyi yürüttüğü kanısındadır. Bu kanıda bir tutuculuk duygusu gizlidir. Yeni kuşak, işleri daha güzel yürüteceği iddiasındadır. Bu iddianın altında, fırsatların iyi değerlendirilmediği gibi bir beğenmezlik yatar.

Şu bir gerçektir ki, bir ulusun gelişmesinde uzun yüzyıllar süregelmiş, kolay başedilmez, kolay sökülüp atılmaz birikimler vardır. Ustelik toplum yapısı, yaşam savaşı nedeniyle belirli çıkar grupları vardır, sınıflardan oluşmuştur. Egemen çevreler sınıf savaşı nedeniyle belirli çıkar gruplarından, sınıflardan oluşmuştur. Egemen çevreler sınıf kavramını reddederlerse de, ikinci kez değiştirilen 27 Mayıs Anayasası'nın 4'üncü maddesinin 3'üncü

in elli yılı

OSMAN K. AKOL

fıkrasında «Egemenliğin kullanılması hiç bir suretle belli bir kişiye, zümreye veya SINIF'a bırakılamaz» demekle sınıf gerçeği kabul edilmiş olmaktadır.

Demek istediğimiz şudur: Cumhuriyeti kuran ve onu devralan kuşaklar ne kadar iyi niyetli olurlarsa olsunlar, toplum yapısı gereği, sınıfların çıkar çatışmasından ayrı kalamazlar. Bu çıkar çatışmasında etkili olan sınıf, söz geçiriciliğini adım adım artıracak ve sözgeçiricilik, gün gelecek egemenliğe dönüşme yolunu bulacaktır. Üstelik uluslararası ilişkiler, teknolojinin gelişmesi, ulusal sınırları zorlayacak ve onun etkileri evimizin ocak başına bağdaş kuracaktır. Bugün böyle bir durumda olduğumuzu gözden uzak tutmamalıyız. Yoksa bütün yargılarımız havada kalacaktır.

Şu duruma göre, Cumhuriyetimizin birbirini izleyen bayramlarını kutlarken, eski ve yeni kuşaklar yarışması arkasında, toplum yapısından gelen ve ulusal yaşantımızın her alanında etkisi açık olan sınıf ve çıkar çatışmasını hesaba katma zorunluluğu vardır. Yönetimde sorumluluk alan her iki kuşak da iyi niyetli olmak durumundadır. Böyle olduklarını da haykırırlar, bizi inandırmaya ve kandırmağa çalışırlar. Ama biz, sınıf ve çıkar gerçeğinin sureti haktan görünen etkilerini asla unutmamalıyız.

CUMHURİYETİ KUTLAMA KANUNU

Türkiye Cumhuriyetinin Kuruluşunun 50'nci yıldönümünün kutlanması hakkında kanun» 5.4.1973 gün ve 14498 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girdi. Kanunun kabul tarihi 30.3.1973, numarası 1701'dir. İki yürürlükle ilişkin olarak, 12 maddedir.

Kanun, kutlama işini yürütecek olan sorumluları saptamakla, bu amaçla harcanmak üzere 80 milyon lira ayrıldığını ve harcama koşullarını göstermekte, bayramı 26 Ekim'den başlatmaktadır. Kanun, kutlama amaçlarını şöyle sıralamıştır:

1. «Saldırgan düşmanları yurdumuzdan kovmak için şahlanan milli şuur ve milli mücadele ruhu»,
2. «İnsan hak ve hürriyetlerine dayalı, milli demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetinin doğuş ve gelişmesi»,
3. «Atatürk inkılaplarının milli hayatımızdaki önemli rolü»,
4. «Türk milli mücadelesinin mazlûm milletlerin kurtuluş çabalarına örnek ve önder oluşu»,
5. «İnsan hak ve hürriyetlerini geliştirme ve koruma özlemi»,
6. «Türk milletinin bütün fertleriyle kaderde, kıvançta ve tasada ortak olduğu, «bütün imkanlardan yararlanılarak içte ve dışta» duyurulacak, anlatılacak ve kavratılacaktır.

Bu arada «1973 yılı içinde yurdun her tarafında konferans, seminer ve festivaller» düzenlenecek, «kitap, broşür, film ve öğretici malzeme yayını» yapılacak, «Sivas'ta ilk fakültesi 29 Ekim 1973'te öğretime başlamak üzere Cumhuriyet Üniversitesi» kurulacak, «madalya, pul, rozet, 25 milyon TL. sına kadar altın ve gümüş paralar» çıkarılacaktır.

SONUÇ

Cumhuriyetin kurulduğu günün geceyarısı, Edirne Öğretmen Okulu son sınıf öğrencisi olarak, atılan 101 pâre top sesleriyle uyanmıştım. Başmuavinimizin «Cumhuriyet, öğretmenlerin omuzları üstünde yükselecek, anlaşılacak ve olgunlaşacaktır» yolundaki sözlerini hiçbir zaman unutmadım. Bunun gibi, daha güzel sözleri biz öğretmenlere Atatürk de çok söylemişti. Fakat Kutlama Kanunu, öğretmenlere hiç bir görev vermiş görünmüyor, adını bile anmıyor öğretmenin.

Ama gene de bütün işler öğretmenin omuzunda kalacaktır. Ve onlar, bu görevi, adları anılmasa da yapacaklardır.

Başkanlığından ayrılması gerekiyordu. Bunun için de Cumhurbaşkanlığına cülûs ile gelinmeyeceği söylenmeli, AP'nin de adaylık konusundaki tereddüdü ustalıklı yayımlıydı. Formül başka türlü uygulanamazdı.

Oyunun birinci perdesi başarıyla oynanmıştı. Sıra ikincisine gelmişti. Cumhurbaşkanlığı konusu daha çok önemli idi. Çünkü, üçüncü ve son perdenin başarısı ve Sayın Demirel'in başkanlığı buna bağlıydı. Bunun için de Sayın Gürler'in başkanlığı mutlaka önlenmeli idi. Önemli olan buydu. Sayın Arıburun seçilmezse, «Sunay formülü»ne dönüldü. Arada fark yoktu.

İşte bu hava ile 22 Mart anayasa değişikliği gününe gelindi. Aynı gün Meclise girdiğim zaman kitaplık kapısında bir AP'li milletvekili, CGP'li bir bayan milletvekiline «Ordu ile bir oldunuz» diye bağırıyordu.

Telgraf gişesinin önünde iki AP milletvekili birbirlerini zafere «V» işareti ile selâmlıyorlardı. Aynı selâm şeklini, aynı grupta, Cumhurbaşkanı seçiminin ilk günü Grup toplantımıza girerken de görmüştüm.

Kulisin dış kısmında koalisyon hattâ bakanlık pazarlıkları başlamıştı. Esasen bu konu, İl Başkanları toplantısında açıkça ortaya atılmış ve AP—CHP koalisyonu gereği üzerinde durulmuştu. Bu formül, mantık sınırının, hayal gücümün dışında kalıyordu.

Oturum açıldığında Sayın Feyzioğlu, —kendisi değil, haberi önemlidir benim için— Meclis kürsüsünden Sayın Sunay'ın «uzatmadan başka formül kabul etnem» dediklerini açıklıyordu.

Başından son ana kadar olaylar, kafa ve karakter yapma kadar ters gelişti ki, iç dünyamdaki etki—tepki mekanizmasına «dur» diyemez, kendimi mekanik olarak istenilen yöne çeviremezdim. Eğer «kabul» deseydim, esasen rahat oturamadığım parlamento koltuğu diken olup batacak ve ben orayı terkedecektim.

Oylamadan iki gün önce bir demec hazırlamıştım. Fakat böyle zamanda söz değil, hareket konu •

şurdu. Basına açıklamaktan vazgeçtim. Ekte teksir örneğini ve aşağıya metnini sunduğum bu demeç, Grup kararına karşı gelişimin gerekçesi, konu üzerindeki duyarlılığımın açık belgesidir:

Adaylık şekline ve gereksiz gösterilere rağmen, Genel Başkanım Sayın Gürler'e evet dedim. Niçin evet?..

Mevcut adaylar içinde sosyal adalet ilkelerine biraz daha bağlı olduğu için evet...

27 Mayıs'a ve 27 Mayıs'çılara düşman olmadığı için evet...

İhyası istenen kapı kulluğu kurumuna karşı çıkmak için evet...

Partime, Genel Başkanıma saygılı, fakat inançlarıma daha çok saygılı olduğum için evet...

Sunay formülüne bugün daha çok hayır diyorum. Niçin Hayır?..

İnce hesaplı Bizans oyunları su üstüne çıktığı için hayır...

Politika cambazlığını hüner sayanlarla yanyana ve aynı doğrultuda olmamak için hayır...

AP ile koalisyon hazırlıklarına girildiği için hayır...

Devrinci basın ve Millî Birlik Grubunun görüşlerine katıldığım için hayır...

Anayasa değişikliklerine — iki maddenin dışında — sürekli olarak hayır dediğim için hayır...

Red oyu kullanmakla sevinçliyim. Çünkü rastlantılar, Demirel e kibinin çok önceleri tezgahladığı oyunun bozulmasına katkıda bulunmamı sağladı.

Sevinçliyim. Çünkü, Anayasa'nın bir kere daha — hele şu amaçla — değiştirilmesi ~~istendi~~.

Tek üzüntüm Grupuma ters düşen bir görüştü içine düşmüş olmandır.

Disiplin Kurulunun Sayın Başkan ve Sayın üyeleri!

«Çok düşündüm. Bir tarafta saygı duyduğum Grupumun kararı, diğer tarafta çok duyarlı bulunduğum inançların vardı. Bu iki «yan»dan birisini seçerken kendi yanımda yer almanın bencillikle ilgisi yoktur. Hele bu davranışım Grupa rest çeken nitelikte yorumlanırsa üzülürüm. Esasen kabadaylık gösterilerine her şeyden önce mizacıma mânidir. Eğer reklamcı bir yapıya sahip olsaydım, gazetelere boy boy fotoğraflar, sütun sütun demeçler verirdim. Türkiye'nin çeşitli yöresinden yüzlerce takdir ve tebrik telgrafları, telefonları aldım. Başından gizli tuttum. Amacım, bunlarla CHP'li vatandaşlarımın ve aydın dostlarımızın kafalarında istifham yaratmamak, dostu üzüp, düşmanı sevindirmemektir. Muhabirlerin çeşitli sorularına verdiğim cevap, Şa

yın Genel Başkan ile konuşmamızda kendilerine verdiğim cevabın ay nısı olmuştur: Grupuma, Genel Başkanıma saygılı, fakat inançlarıma daha çok saygılıyım.

Ben gösteriş adamı değil, çarpımca, gönlümce dava adamı, inanç adamıyım. Bugünkü anlamda politikacı da değilim. Olduğum gün Parlamentiye bırakacak, yine inançlarımın politikacısı olarak kalacağım. Asla ceza verilmesin demiyorum. İçtenliğime inanılmasını istiyorum.

Eğer ortada rest çekme var ise, bu, Grubun kararına değil, Sayın Demirel'in ayak oyunlarına karşıdır.

Bazı art niyetlilerin ters yorumlamalarını önlemek için son olarak diyorum ki:

Ben, ortanın solunda halkçı, devletçi ve devrimciyim. Bunun içindir ki, ülkemizin ve ulusumuzun tek umut ışığı CHP'ye yürekten bağlı; Ecevitçiliğin sağlam savunucusuyum. Günün birinde istifaya zorlansam, temelli ihraç edilsem dahi — ki CHP'de kurban isteyecek ne ilâh, ne de padişah vardır — ömrümün sonuna kadar aynı ülkünün ve ülküdaşlarımın yanında ülkü eri olarak yoluma devam edeceğim.»

DOĞAN YAYINEVİ

- YIKILMIŞ KADIN
Simone de Beauvoir 15.—
- GÜZEL GÖRÜNTÜLER
Simone de Beauvoir 15.—
- KAPITALİZM SOSYALİZM
AZGELİŞMİŞ ÜLKELER VE
İKTİSADİ KALKINMA
Maurice Dobb 12.50
- MARX'İN TOPLUM
KURAMI -Beraat Etti-
T. B. Bottomore - M.
Rubel 12.50
- AGLASUN AYŞAFAĞI
Hasan Hüseyin 12.—
- KIZILKUĞU (Şiirin uyanışı)
Hasan Hüseyin 7.50
- BİYİKLER KONUŞUYOR
Hasan Hüseyin 12.50
- TEKELCİ KAPITALİZM
Paul A. Baran - Faul M.

- Sweezy 20.—
- DOĞUDA DEĞİŞİM VE
YAPISAL SORUNLAR
Ismail Beşikçi 12.50
- CAĞDAŞ SİYASAL
DOKTRİNLER
Prof. Dr. Bülent Daver 10.—
- TÜRK DEVRİMİ VE SONRASI
1919 — 1945
Doç. Dr. Taner Timur 15.—
- CAĞDAŞ ÇİN'İN TEMELLERİ
Prof. Dr. John Fairbank 17.50
- TÜRKİYEDE KAPİTALİZMİN
GELİŞMESİ VE İŞÇİ SINIFI
Dr. Kurthan Fişek 6.—
- GİDE GİDE 10 CAN PAZARI
— VAY KURBAN — HAYVAN-
LAR VE İNSANLAR
Şikret Otyam 15.—
- AMERİKAN BELGELERİYLE
AMERİKAN EMPERYALİZMİNİN
DOĞUŞU: İkinci Baskı
- Doç. Dr. Türkkiye Alaöv 7.50
- SAĞCI DÜŞÜNÜŞÜN KRİTİK
TARİHİ
Adam Şenel 12.50
- UNIVERSİTE SORUNLARI
Prof. Seha L. Meray 5.—
- KURDUN GÖLGESİ
Patrick Reumaux 15.—
- KADIN VE KERTENKELE
Wilhelm Jensen 7.5
- TOY
William Goldman 10.—
Özel Dizi :
- ULUSLARARASI İKTİSAT
Cilt : 1 — 2
C.P. Kindleberger 55.—

DOĞAN YAYINEVİ

Cemal Gürsel Caddesi No: 51/B
— Cebeci/ ANKARA
P.K. 120 — Cebeci/ Ankara

(Toplum - 53)

Petrol (2)

Libya, sömürüye karşı..

Günümüzde Batılı petrol şirketlerinin az gelişmiş ülkelerdeki petrol zenginliklerini sınırsız biçimde sömürmeleri dönemi artık geride kalmıştır. İlk kez Cezayir, Libya'da işbaşına gelen radikal yönetimlerin Batılı şirketlere karşı başlattıkları mücadele, etkisini, ister istemez, bütün üretici ülkelerde göstermekte ve en ilımlı hükümetleri bile yeni taleplere itmektedir.

İlk kez 1971 aralığında Kaddafi yönetimi, Libya'da n. onarşi yönetimi tarafından 1857'de British Petroleum (BP) şirketine verilen 50 yıllık işletme imtiyazını iptal ettiğini ve bundan böyle Libya petrollerinin ulusal Libya Petrol Şirketi (Linceo) tarafından işletileceğini dünyaya duyurduğu zaman, pek çok kişi, bu kararın uygulanma olanağı bulunmadığını ve bu küçük ülkenin er-geç yola geleceğini düşünüyordu. Gysa zaman, bu düşüncenin tersini doğruladı. Libya, Batılı ülkeler arasındaki çıkar çatışmalarından yararlanarak ve 3 milyar doları bulan döviz rezervlerinin de yardımıyla millileştirme işlemini başarıyla uyguladı. İtalyan Montedison grubu, BP'den boşalan yeri doldurmakta gecikmedi; ama, artık Libya'nın, kendi petrol yatakları üzerindeki egemenliği mutlaklı.

Irak, Libya'nın izinde..

Libya deneyinin başarısı, Irak'ı da aynı yola itmekten geri kalmadı. Irak petrolünün büyük kısmının bulunduğu Kerkük bölgesindeki yataklar, altı dev petrol şirketinin ortak olduğu Irak Petroleum Company tarafından işletiliyordu. Bu şirkette Amerikan, İngiliz, Fransız ve Hollanda çıkarları birlikte temsil ediliyordu. Irak hükümeti, 1 Haziran 1972 tarihinde Irak Petroleum Company'e ait tüm tesisleri millileştirdiğini ilan etti. Karar, Sovyetler Birliği ile Batılı ülkeler arasındaki çetin bir mücadelenin de başlangıcı oldu. Durumu gerçek-

çi bir şekilde yorumlayan Fransızlar, Irak Devlet Başkanı Sadam'ın 18 Haziran 1972 tarihinde Paris'e yaptığı gezi sırasında millileştirmeden önceki fiyatlarla on yıl boyunca petrol satın alma imtiyazını koymayı başardılar. Öteki büyük devletler ise Irak'ın yola geleceğini düşünmekte devam ediyorlardı. Oysa İtalya, Libya'da olduğu gibi Irak'ta da öteki ülkelerin yerini almak için harekete geçmiş, Sovyetler Birliği, Kuzey Irak petrolünün tamamını satın almaya hazır olduğunu bildirmişti. En önemli kozları olan pazarlama sorunundaki bu gelişmeler büyük devletleri Irak ile uyuşmaya zorladı. Geçen ayın başında imzalanan en son anlaşmaya göre, Irak hükümeti, millileştirilen tesislerin karşılığı olarak, şirketin eski ortaklarına 15 milyon ton ham petrolü ücretsiz vermeyi kabul ediyor, şirketler ise birikmiş vergi borçlarını ödemeyi taahhüt ediyorlardı. Buraya kadar her iki taraf da işten zararlı veya kazançlı çıkmış sayılamazdı. Acna ne var ki, anlaşmanın başka bir maddesi, Batılı şirketler açısından büyük önem taşıyordu. Bu maddeye göre, Irak hükümeti, Güney Irak'taki petrol yataklarını işleten Basra Petroleum Company'i millileştirmeyen petrol ihtiyacını karşılamak üzere üretimini arttırmayacağı, grupun sözcülüğünü yapan Petrol başkanı Şeyh Yamanı tarafından kesin bir dille açıklanmıştır. «Ben, iste-yi garanti ediyordu. Zararın neresinden dönülürse kârdır düşüncesiyle hareket eden Batılı ülkeler, böy-

BİR PETROL KUYUSU
Uluslararası savaş

lece hem müstakbel çıkarlarını korumuş, hem de Sovyetler Birliği'nin Ortadoğu petrollerine el atmasını engellemiş oluyorlardı

Pazarlama sorunu

Irak ve Libya denemelerinin en güç yanlarını pazarlama aşaması teşkil ediyordu. Şimdiye kadar petrol araması, çıkarılması, üretimi ve pazarlaması biçimindeki zincirin tümüne egemen olan dev şirketler, millileştirme kararları karşısında sadece işlenmiş petrolü alıp dağıtmak durumunda kalıyorlardı. Bütün dünyaya yayılan dev şebekeleriyle petrolün pazarlamasına mutlak anlamda egemen olan bu şirketler, son çare olarak, millileştirilen petrolün uluslararası piyasada satılmasını engelleme yolunu denediler. Ancak, bunun başarılı olabilmesi, yeni petrol yataklarının bulunması ve uluslararası bir petrol

ŞAH PEHLEVI

Büyük petrol şirketlerine karşı hareket

KADDAFI

sıkıntısının ortaya çıkmasına bağlıydı. Oysa petrol şirketlerinin bu umutları gerçekleşmedi. Libya, pazarlama alanında güçlüklerle karışılıp üretimini bir miktar kısmak zorunda kaldı ama, bunun zararına katlanacak döviz rezervlerine fazlasıyla sahip bulunduğu için, önemli bir zarara uğramadı. Asıl zarara uğrayan, hem satış hacmi daralan, hem de yeni aramalar için milyarlar harcayan petrol şirketleri oldu. Petrol şirketlerinin, petrolü millileştiren ülkeler karşısında uğradıkları kesin yenilgi, diğer petrolcülükleri de harekete geçirmekten geri kalmadı.

İran'da hareket

İlk tepki İran'dan geldi. Geçen yılın aralık ayında Şah, Amerikan, İngiliz, Fransız ve Hollanda şirketlerinden oluşan Uluslararası Konsorsiyumdan, üretimin ve fiyatların arttırılmasını, Abadan rafinerisinin İran'a devrini ve Ulusal İran Petrol Şirketinin İran petrolünün pazarlanmasına katılmasını istedi. Şah, bu isteklerin yerine getirilmesinde, Konsorsiyumla 1979 yılında sona erecek olan 25 yıllık anlaşmanın süresinin uzatılmayacağı ve ülkedeki tüm petrolün millileştirileceğini bildiriyordu. Zaten kötü durumda olan petrol şirketleri, İran'ın bu istekleri karşısında biraz daha kötü duruma düşmüşlerdi. İşin ilginç bir yönü de, isteklerin, aynı nedenle devrilen bir başbakanın ülkesinden gelmesiydi. Anlaşılan, vaktiyle petrolü millileştirmek istediği için Musaddık yönetimini deviren ve Şahın tahtına dönmelerini sağlayan petrol imparatorluğu, artık eski gücünü çoktan yitirmişti. Şah'la petrol şirketlerinin temsilcileri arasında kâh İsviçre'nin kâh merkezlerinde, kâh Tahran'daki sarayda yürütülen uzun görüşmeler, somut bir sonuç sağlamadı. Şirketler, yakın zamanda İran petrolünün de tamamen ellerinden kaçacağını anlamışlar, mümkün olduğu kadar çok ödün koparmaya çalışıyorlardı.

Nihayet, geçen ay içinde İran Şahı Rıza Pehlevi, Nevruz Bayramı dolayısıyla yayınladığı mesajda, 21 Mart 1973 tarihinden itibaren ülke de petrolle ilgili tüm faaliyetlerin hükümetin kontrolü altına girdiğini açıkladı. Böylece, Ulusal İran Pet-

rol Şirketi, yeryüzünün en büyük petrol şirketleri arasına katılmış oluyordu.

Değişik bir yöntem

İran Şahı bu şekilde petrol şirketlerine ortak olmak veya bunların tüm varlıklarını millileştirmek yerine onların tüm faaliyetlerini hükümetin denetimine altına almak suretiyle şimdiye kadar denenenden oldukça farklı bir yol izlemiştir. Batılı gözlemciler, İran'ın izlediği bu yeni ve orijinal yolun hem ülkenin petrol gelirlerini arttıracığı, hem de Şah için ülke içinde önemli bir siyasal koz olacağı kanısındadırlar. Nitekim, ulusal petrol şirketlerinin yönetimine elkonulmasından hemen sonra İran'ın uluslararası pazarlıklarda çok daha kararlı ve sert bir tutum takındığı gözden kaçmamaktadır. İlk olarak birçok Akdeniz ülkesi gibi kendisine de ödünlülük gümrük tarifesi uygulanmadığı takdirde Avrupa Ekonomik Topluluğuna karşı sert tedbirler alacağını açıklamıştır. Bu tedbirlerin en başında petrolün geldiğinde ise kimsenin kuşkusuz yoktur. Bugün petrol üretiminin yaklaşık olarak beşte birini İran'dan sağlayan Topluluk, ileride muhtemelen daha da artacak olan bu bağımlılığı nedeniyle sözkonusu istekleri kabullenmekten herhalde kaçınmayacaktır.

Üçüncü gruptaki ülkeler

Petrol ihracatçısı yoksul ülkelerin üçüncü grupunu, Suudi Arabistan'ın önderliğinde Küveyt, Katar ve Abu Dabi'den oluşan petrol-

cü Arap Şeyhlikleri grubu teşkil etmektedir. Şimdiye kadar izledikleri petrol politikası açısından Batının en yakın dostu olarak niteleyen bu grubun da son gelişmelerin etkisiyle oldukça farklı bir tutum içine girdiği görülmektedir. Petrolcü Arap şeyhliklerinin günümüze kadar izledikleri temel yöntem, ülkelerinde faaliyet gösteren petrol şirketlerine para karşılığı ortak olmaktı. Ancak, bu şeyhlikler, artık yeni ortaya çıkan yöntemleri tartışmakta ve diğer petrolcülüklerden geride kalmamaya büyük dikkat göstermektedirler. Henüz bu konuda somut bir öneri ortaya konulmamıştır ama, Batılı ülkelerin petrol fiyatları konusunda birlikte hareket ederek üreticilerle baskı yapmaları halinde Suudi

Arabistan'ın, Batı ülkelerinin önüne herkesle iş yapmaya hazır bir işadamıym» diyen Yamani, tüketicilerin kendilerine karşı bir politika izlemekten kaçınacakları kanısındadır; çünkü, Yamani'ye göre, «Bunu yapmayacak kadar akıllıdırlar, petrole çok fazla ihtiyaçları vardır».

Öte yanda ise Arap şeyhliklerini korkutan tüketici ülkelerin işbirliği alanındaki çabalar gittikçe yoğunluk kazanmaktadır. Son iki ay içinde ABD, Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Japonya arasında petrol konusunda iki dizi görüşme yapılmıştır. Başkan Nixon'un danışmanı Levy, Amerika — Avrupa işbirliği konferansında Avrupa ülkelerini petrol alanında Amerika ile işbirliğine çağırarak ve şöyle demiştir: «Şeyhlerle pazarlık, Jersey Oil ile pazarlığa benzemez.»

hasan hüseyin
acıyı bal eyledik
bilgi yayınevi

Şairler ve Yazarlar Sözlüğü

Yetkin bir çalışma

Şair, öykücü, dergi yöneticisi ve yayımcı Şükran Kurdakul'un büyük bir sabır ve emekle hazırladığı, ilk basımı 1971'de yapılmış olan «Şairler ve Yazarlar Sözlüğü» nün genişletilmiş, geliştirilmiş ikinci basımı, Mart 1973'de, Bilgi Yayınevi'nce yapıldı. Bilgi Yayınevi'nin alışılmış kitap boyundaki Sözlük 470 sayfa, 20 lira. Ressam Fahri Karagözoğlu'nun tatlı, sevimli, «al beni» li kapağı içinde, son derece özen ve titizlikle dizdirilip düzenlenmiş olan Sözlük, hemen belirtmeliyim ki, kendi türünde en yetkin, en doyurucu, en sağlam ve vazgeçilmez bir kaynak - kitap niteliğindedir. Öyle sanıyorum ki, yazar - çizerler ve aydınlardan başka, öğrenciler ve öğretmenler de, «Şairler ve Yazarlar Sözlüğü» nden edinmek isteyeceklerdir. Bunda, Bilgi Yayınevi'nin okura saygısının büyüklüğü kadar Şükran Kurdakul'un, Sözlüğü hazırlarkenki nesnel tavır ve yönteminin de rolünün büyük olduğu bir gerçektir. Kurdakul, sağ-sol ayrımı yapmadan, şair ve yazar olarak bilinen, tanınan hemen herkese sözlüğünde yer vermiş. Kendisi de Sözlüğün başına koyduğu kısa önsözünde belirtiyor bunu: «Yüzyıllar boyunca edebiyat, dil ve düşün alanlarındaki çalışmalarıyla kültürümüze geniş katkıda bulunan şair ve yazarların hayat hikâyelerini, eserlerini toplu olarak sunmayı amaçlayan bu kitabın hazırlanışında, şu ilkeler uygulanmıştır: Sanatçının yaşamındaki her olayı doğru saptamaya çalışmak; sanatçı kişiliğini açıklayan yargılarda elden geldiğince resnel davranmak; bunu sağlamak için de eleştirmen ve edebiyat tarihçilerinin yargılarını özetlemek; yazar ve şair üzerinde daha geniş bilgi edinmek isteyenlere baş vuracağı kaynakları göstermek...»

Gerçekten de, Sözlük, bu ilkelere bağlı kalınarak hazırlanmış. Sözlüğe alfabe sırasıyla alınan şair ve yazarların önce kısa hayat hikâyeleri, sonra eserleri, sonra da o kişi

hakkında başvurulması gereken kaynaklar verilmiş. Sözlüğün sonuna «Sanat ve Edebiyat Dergileri Dizini» diye de bir bölüm eklenmiş. Bu bölümde de yine, alfabe sırasıyla, sanat - edebiyat dergileri tanıtılıyor.

Hemen her aydının el - altı kitabı niteliğindeki Sözlüğü baştan sona, bir çırpıda okuyup bitirmek, ona göre bir yargıya varmak elbette ki olanaksız ve gereksiz. Bu gibi kitaplar, genellikle, gerektiğinde başvurulacak kitaplardır. Bu bakımdan, birtakım eksiklikleri ve yanlışlıkları ancak zamanla ortaya çıkacaktır. Bunların da yeni basımlarda giderilmesi, sözlüğün, her basımda biraz daha geliştirilmiş olarak okura sunulması güç değildir. Önemli olan, böyle, temel bir kitabın ortaya çıkmış olmasıdır, bundan sonrası kolaydır

Bazı eksiklikler

Ben, kuşkusuz, önce, kendime ait sayfaya baktım. Verilen bilgiler genellikle doğru; ancak, bazı eksiklikler ve yanlışlıklar da yok değil. Örneğin, 1964'te Sosyal Adalet Yayınları'nın ilk kitabı olarak yayımlanan «Ohhööö!» adlı mizah kitabım, eserlerim arasında anılmamış. Kaynaklar arasında «Türk Solu» gazetesi, «Sosyal Adalet», «Varlık», «Gelecek»... gibi dergiler de sayılabilir. Sonra ben, yalnızca şair değil, aynı zamanda mizah yazarı ve gazeteciyim de.. Sürekli olarak fıkra, taşlama, öykü, şiir, eleştiri, polemik yazdığım dergi ve gazeteler arasında şunlar var: Sosyal Adalet, Papağan, Yeni Gün, Yeni Tanın, Zübük, Ülke, Akis, Barış, Yansıma, Soyut, Çaltı, Toplum (bu Toplum)... Sonra, Barış Gazetesinde, bir yıl, sanat - edebiyat sayfası yapım ve yazdım. Sözlükte, «Dost, Yelken, Ataç, Varlık (1952 - 1960) dergilerinde çıkan ilk şiirlerinde...» deniliyor. Ben, 1952'lerde hiç bir yerde yazmadım. İkincisi, Varlık Dergisinde yazmayı da hiç düşünmedim. Galiba 1960'dan hemen sonraydı - veya önce - , Aziz Nesin, «Yasar Nabi Beye niçin şiir vermiyorsun?» dediği için, bir zarfa üç kısa şiir koyup yolladım

SOYUT

Türkiye'nin en iyi aylık edebiyat dergisi. Her ay 80 sayfa. Abonesi 60 TL. Yazışma: Halil İbrahim Bahar, Mithatpaşa Cad. 19/3

Beyazıt - İstanbul

Varlık'a. İkisi aynı sayıda, biri de Varlık Yıllığı'nda çıktı. Bundan başka, ne tek bir satır yazı yolladım Varlık'a, ne de şiir. Belki de vaktim olmadı. Bir dergiye yazmak, her şeyden önce, bir alışkanlıktır. Elimde o kadar çok dergi ve gazete vardı ki, Varlık'a yazmayı düşünmedim bile. Yoksa, yakıştırama meraklısı bazı aklıevvellerin dediği gibi, Varlık'la aramda herhangi bir olay filan geçmiş değil. Şu son 13 yılım, her bakımdan, öylesine dolu geçti ki, birtakım dergilerle, birtakım kişilerle ilgilenip uğraşmağa vakit bulamadım.

Sonra, verilen bilgiler arasında, benim «tabelâ ressamlığı» yaptığım da yazılı. Evet, tabelâcilik yaptım; ama, karakalem portre ressamlığı da yaptım, hem de tam beş yıl! Akis Dergisinde, 1960'dan 1968 başına kadar redaktör, düzeltmen ve yazar olarak çalıştım. Şairliğimin, yazarlığımın yanında, bir de gazete ve dergi yöneticiliğim, parti üyeliğim ve görevliliğim, sendika yöneticiliğim var. Bir yazarın eserlerinin nerelerden beslendiğinin bilinmesi bakımından, bu gibi bilgiler gereklidir sanıyorum.

Buna benzer eksiklikler...

Bir de, Sözlüğün son bölümü üzerinde durmak istiyorum: Bu bölüme sadece dergiler konulmuş, ama, bazı dergiler de unutulmuş. Örneğin, Forum Dergisi... Türkiye'de, eli kalem tutanların çoğunun Forum'dan geçtiğini söylemeğe gerek var mı? 1954'de ilk sayısı çıkan Forum. 1968'den Mayıs 1970'de kapanıncaya kadar, sanat - edebiyata daha da çok yer vermiş, birçok yazarı biraraya getirmiştir. Sözlükte Forum adının anılmaması bir eksikliktir.

Günlük gazetelerin sanat - edebiyat ekleri de dergiler gibi anılabildi. Şair ve yazarların çoğu, bu sanat - edebiyat eklerinde kümelenmiş bulunuyorlar. Bunlardan sözedilmemesi, bence, bir eksikliktir.

Bütün bunlara rağmen, Şükran Kurdakul'un büyük bir emek ve sabırla hazırladığı, Bilgi Yayınevi'nin de tertemiz yayımladığı «Şairler ve Yazarlar Sözlüğü», aydının elinin altında bulunması gereken, vazgeçilmez bir çalışmadır.

HASAN HÜSEYİN

“hafıza-i beşer
nisyan ile
malûdür.”

arşiv ise asla
unutmaz!

Son yıllarda, son aylarda ve son haftalarda Anayasanın değiştirilmesine ilişkin kural lar, çeşitli yönlerden hiçe sayılmaktadır. Sanki Anayasamızın 155'inci maddesinde Anayasanın nasıl değiştirilebileceği gösterilmemişse sine hele Anayasa değişikliği önerilerinin ivedilikle görüşülemeyeceği Anayasada açıkça belirtilmemişse sine, hele Anayasa değişikliği öneri lenmek suretiyle) Anayasa değişikliği teşebbüslerinde bulunulmuştur. Biz bunları yazımızın dışında bırakacağız. Sadece Cumhurbaşkanının seçimi konusunda Anayasanın yapılmasını AP'nin önerdiği bir değişikliğin, Anayasamızın sistemine ne kadar aykırı olduğunu ve Anayasayı başı sonu birbirini tutmaz garip bir Hukuk belgesi durumuna düşürüceğine değinmek isteriz.

Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi için Anayasada değişiklik yapılması önerildi. Sadece bu maddede yapılan değişiklikle yetinebilmeye imkân var mıdır?

Cumhurbaşkanı halktan seçilecek olursa, parlamenter sistem üzerine dayanan Anayasamızın yapısı temelden değişecek demektir.

Halk tarafından seçilen bir Cumhurbaşkanına (Parlâmenter sistemi benimsemiş Anayasalarda olduğu gibi) sembolik yetkiler tanınmasına imkân var mıdır? Elbette ki böyle bir halde, normal olarak başkanlık sistemine gidilecek veya yarıbaşkanlık sistemi diyebileceğimiz De Gaulle Anayasasına benzer bir çözüm benimsenecektir. Her iki halde de, Anayasanın Yasama, Yürütme bölümlerinde baştan aşağıya değişiklikler yapılacaktır.

Bu, sorunun hukuksal yönü. Hukuk bakımından herkesin güleceği bir yamalı bohça yaratılmak istenmiyorsa, belli bir mantığa sâdik, çelişkisiz bir Anayasa yaratılabilmek için, Cumhurbaşkanının Halk tarafından seçilmesini önerenlerin, Anayasayı kaleme almayı da önermeleri gerekirdi.

Bir de Başkanlık sisteminin siyasal sakıncaları vardır. Türkiye'nin siyasal bünyesi, tarihsel bazı zaafırları gözönünde bulundurulunca, başkanlık sisteminin getire

ceği bu sakıncaları kabul etmenin doğru olup olmayacağını da münakaşası yapılmadan, —sanki önemsiz bir usul hükmü değiştirili yormuş gibi— Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesini önerivermek, siyasal bilim bakımından da bilgisizliğin güzel bir örneğini vermek olur.

Şimdi bakalım, Kurucu Mecliste bu konular üzerinde durulmuş mu? Arşiv gösteriyor ki, bu noktalar üzerinde Temsilcileri Meclisinde yeterince tartışılmış; ve «Cumhurbaşkanının Halk tarafından seçilmesi önerileri», sakıncaları anlaşılacak reddedilmiştir.

Temsilciler Meclisinde Kasım Gülek ve Milli Birlik İktidarının ilk İçişleri Bakanı Muharrem İhsan Kızıloğlu, Başkanın halk tarafından seçilmesini önermişlerdi. Şimdi bunları naklediyoruz.

Kasım Gülek şöyle diyordu: «Cumhurbaşkanının başta gelen vazifesi tarafsızlığıdır. Memleketin buhranlı zamanlarında herkesin itimadettiği devletin reisi, o buhranlı zamanlarda tarafsızlığı ile memleketteki müşkül halleri sonuçlandırmakla birinci derecede rol oynayacaktır. Son on yılın tecrübeleri gösterdi ki, bir parti çoğunluğu ile seçilen cumhurbaşkanı sonradan o parti ile ilgisini kesecek, diye bir hüküm konmuş olmasına rağmen, o parti ile hissi rabitasını kolay kolay kesemiyor. Tarafsızlık ancak millet tarafından doğrudan doğruya seçilmek suretiyle sağlanır, kanaatindeyim.»

Kızıloğlu da aynı konuda şöyle demişti:

«Temas edeceğim en mühim noktalardan birisi de, cumhurbaşkanlığı müessesesinin sorumsuz bir müessese haline getirilmemesidir.»

Bizim seçim sistemimize göre, cumhurbaşkanı da bir partinin içirinden gelmektedir. Şunu arzu ediyorum ki, İkinci Cumhuriyetin temeli atılırken yeni bir sistem prezidansiel yer alsın. Prezidansiel sisteme dayanan tek dereceli seçimle cumhurbaşkanının seçilmesi, Anayasa Mahkemesi İkinci Cumhuriyetin temel taşlarını meydana

getirsin.»

Başkomutanlık eskiden de olduğu gibi, T.B.M. Meclisinin manevi şahsiyetindedir. Başkomutanlık mesuliyeti olan bir müessesedir. Şimdiye kadar ordunun çektiği ısıtırlar, bu mesuliyetli müessesenin mesuliyetsiz olan bir müesseseye bağlı kalmış olmasındadır. Başkomutanlığa lüzum varsa, bu cumhurbaşkanının uhdesinde görülür. Tabii bu prezidansiyel bir sistem teme girildiği takdirdedir.» (Türk Anayasası Kurucu Meclis tutanakları, Kâzım Öztürk, cilt 2, s. 826, 828 - 829).

Bunlara karşı Anayasa Komisyonu sözcüsü Muammer Aksoy şöyle cevap vermişti:

«Yapılan iki tenkid ve teklifin sistemimize uymadığını arz etmek isterim. Birisi Cumhurbaşkanının seçimine dair. Bu teklifin teferruatına da girecek değilim. Sadece sistem ile ilgili düşüncelerimizi belirteceğim. Bu teklif bizim sistemimize uygun değildir.»

Bir arkadaşımız da, ihtilâl hakkının Anayasada yer almasını ileri sürdü. Bu teklif de sistemimize uygun düşmez. Bu iki nokta hakkında, müsaadenizle yedi sekiz dakika maruzatta bulunacağım.

Muhterem arkadaşlarım, Anayasamız hürriyetçi bir Anayasadır. Bu gerçek, onun sosyal bir Anayasa olduğunu izah münasebetiyle de ayrıca belirtilmiştir. Hürriyetçi yani insan hak ve hürriyetlerine dayanan bir Anayasanın, hürriyeti sadece kâğıt üzerinde bırakmayıp bunu fiilen gerçekleştirmesi için, birçok garantiler, garanti müesseseleri konulmuştur. Böyle bir Anayasanın, bu hürriyetçi istikametten uzaklaşmamız için, zaaflarımızı da hesaba katarak tercihlerini ona göre yapması lâzımdır. Siyasî tarihimiz tesbit edecektir ki, biz şahıslara fazla kıymet vererek, onları lâyuhti insanlar haline getirmek ve onlara kolayca tâbi oluvermek temayülüne kendimizi haptırmaktayız. Onun içindir ki bu imkânı hazırlayıcı sistemlerden kaçınmak mecburiyetindeyiz. Biz prezidansiyel sistemi değil, parlamenter sistemi, hürriyetlerimizin muhafaza edilmesi bakımından ihtiyacımıza uygun görüyoruz. Bizim bundan evvelki Anayasamızda da prezidansiyel sistem kabul edil-

Cumhurbaşkanlığının halk tarafından seçilmesi önerisi

memiştir. Ona rağmen, çok kuvvetli şahsiyetler geldi ve Türkiye'yi Reîsicumhurlar idare etti, Bu hepimizin malûmu olan bir gerçektir. Ne Başvekiller, ne de parlamento, biz zat Reîsicumhurlar idare etti. Ondan sonra, hiç de kuvvetli olmayan bir Cumhurbaşkanı geldi, o da memleketi idare etmeye kalkıştı. Binaenaleyh, kolayca bir şahsa, iki şahsa temayül göstermemize imkân veren bir sistemi kabul edemeyiz. 600 kişinin idaresi yerine bir veya iki şahsın idare etmesine temayül gösterecek vaziyette olduğumuz için, prezidansiyel sistemi kabul edemedik.

Muhterem Kızıloğlu'nun teklifini kabul ettiğimiz takdirde bütün tasarrufların değişmesi lâzımgelir. Hem sonra, böyle birşey kabul edersek, Kabine üyeleri nihayet Reîsicumhurun kâtipleri mertebesine düşer, bütün sistem değişir.

Kasım Gülek arkadaşımız, karışık bir sistem teklif etti. Zannedirim prezidansiyel bir sistem istemiyorlar... Fransız sistemini biz kendimize pek örnek olarak alamayız. Temayülü, nereye gittiği pek belli değil. Kaldı ki, onlar, 1789'dan beri hürriyetlerine kavuşmuş bir millet olarak yol almışlar, birçok hakları elde etmişlerdir. Fakat, biz daha hürriyetlere kavuşamamış, bunları halkımızın eli, kemiği haline getirememiş bir millet olarak, karşımıza De Gaulle gibi bir adam çıkarsa ne yaparız? Hürriyetleri teminat altında olmalarına rağmen, bugünkü sistemde bir gedik çadır, sistemde bir tenakuz meydana gelir sanıyorum. Nihayet bugün Fransızlar dahi, yeni anayasalarını pek beğenmiyorlar.

Arkadaşlar, bu bakımdan sisteme aykırı bir teklifi kabul etmiyoruz.

Ordunun yerine gelince: İlgili madde gelince zaten konuşulacak. Ben şimdi sadece sistem bakımından pek kısa maruzatta bulunacağım. Orduya anayasamızda öyle bir yer vermek mecburiyetindeyiz ki, bu yer kabul ettiğimiz ve kabul edebileceğimiz bir sistemle başdaşabilsin. Türk milleti ordusunu ne

kadar severse, ona kalbinde ne kadar mütena bir yer verirse versin, Anayasasında vereceği yer, demokratik rejime uygun olmak zordur.

Eğer millet namına hâkimiyeti kullanan, yaşama kudretine sahip ve icrayı denetleyen bir Meclisin varlığını kabul ediyorsak; prezidansiyel sistemi kabul etmiyorsak, pek tabiidir ki, ordu hangi şekilde olursa olsun siyasi mes'uliyeti taşıyan, Türk Ulusu adına icrayı hâkimiyet eden parlamentoya karşı sorumlu ve ona bağlı olacaktır. Bir bakan veya başbakan vasıtasıyla Meclise bağlı olması zaruridir. Bu sistemin modaliteleri üzerinde düşünülebilir. Ama, sistemden ayrılma olur mu? Orduya ve rilen değeri, meselâ orduya Anayasasının koruyucusu vazifesini vermek veya vermemekle ölçmek asla doğru olamaz. Buradan değer hükmü çıkarmak, bunu bir değer ölçüsü, bir teveccüh ölçüsü olarak görmek imkânsızdır.» (Türk Anayasası Kurucu Meclis tutanakları, Kâzım Öztürk, Cilt: 2)

Bugün Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi: AP adına savunan kişinin bir Kurucu Meclis üyesi olduğu ve bütün bu görüşmeleri bildiği düşünülürse, belki hayret edilecektir: Evet Kurucu Meclis üyesi Seyfi Öztürk. Fakat Seyfi Öztürk'ün eski günlere ilişkin konularda artık hafıza kaybına uğradığını bilenler, buna hiç de hayret etmeyeceklerdir. Örneğin, vaktiyle göklere çıkardığı Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonu için, şimdi ne küçültücü sözler sarfedebilmektedir. Hattâ Öztürk, «Temsilciler Meclisine başkanının ve kendisinin nasıl seçildiğini» bile tamamen unutturmuştur. Geçenlerde Mecliste arslanlar gibi kükrledi ve dedi ki, Kurucu Meclisin seçmelerinin milli iradeyi tam yansıttığı söylenemez. Herkes sanıyordu ki, «bütün Kurucu Meclis üyelerinin hiç birisi genel oya dayanan bir dereceli bir seçimden gelmedi» diyerek, hiç değilse objektif ve gerçeklere uygun bir eleştirme yapacak (insafsız olmasına ve o zaman hiç bir eleştiri yapmadan Tem-

silciler Meclisine güle oynaya girmiş olmasına rağmen). Amma «üstad» vaktiyle «büyük bir şeref» olarak saydığı Kurucu Meclis üyesiğini, tüm mekruh hale koymakla da yetinmemiş, bir de kendisinin ve başkalarının seçilişi noktasında ka muoyunu ve Millet Meclisini aldatmaya kalkışmıştır. Gerçekten, «Anayasa komisyonu üyelerinden falanın, filanın ve Mummer Aksoy'un Kurucu Meclise milli irade ile geldiği söylenebilir mi?» diyordu. Bunu okuyan herkes şüphesiz şöyle düşünecekti: Demek ki, Seyfi Öztürk'ün seçilişi milli iradeye biraz olsun uygundur da, Muammer Aksoy'unki o zaman bakımından bile isyan edilecek kadar aykırı bir biçimde olmuştur.

Oysa gerçek bunun tam aksidir: Muammer Aksoy Anayasa Ön tasarruflarını hazırlayan 10 kişiden biri olduğu için Üniversite kontenjanından, Kurucu Meclis Kanununu hazırlayan 5 kişiden biri olduğu için Millî Birlik Kontenjanından ve CHP Parti Meclisi üyesi olduğu için CHP kontenjanından kolayca Kurucu Meclise girebileceği halde, bunların hiçbirisini —tekliflere rağmen— kabul etmemiş; ve memleketi olan Antalya'dan «11 Temsilcisi» olarak seçilmezse Kurucu Meclise girmeyeceğini söyleyerek, Memleketinde seçime girme cesaretini göstermiştir. Ve rakibinden 17 misli fazla oy alarak iki dereceli dahi olsa bir halk seçimi ile Kurucu Meclise girmiştir. Seyfi Öztürk, hani o kendisinin seçiminin kusuruna hiç değinmeyen zat ise, memleketi olan Eskişehir'den 11 Temsilciliği seçimine katılmaya cesaret edememiş, CKMP kontenjanından Kurucu Meclise gelmiştir. Yani Aksoy, iki dereceli bir seçim ile malûldur; amma gazeteleri gündan milli iradede bahsedebilirdi amma, Seyfi Öztürk sadece Osman Bölükbaşının iradesiyle Kurucu Meclise geldiğine göre Bölükbaşın iradenin temsilcisi sayılmak gerekirdi, kendi ölçülerine göre.

Batı Almanya

Brandt'ın başı derte

Batı Almanya'da kasım seçimlerinden sonra kurulan merkez-sol koalisyonun ana ortağı olan Başbakan Willy Brandt'ın Sosyal Demokrat Partisi, bu haftanın sonunda yapılacak olan kongresinde ciddi bir bölünme tehlikesiyle karşı karşıya bulunuyor. Partinin gençlik örgütünü teşkil eden ve genel seçimlerde partinin başarısında önemli katkıları bulunan Genç Sosyalistlerin yönelttikleri eleştiriler ve istekler, parti yönetimini elinde tutan üst kademeyi son zamanlarda güç durumlara sokmuştu. Muhalefet lideri Barzel'in suçlamaları ve parti içinde sol kanadın lideri durumunda olan ve bugüne kadar gençlerin aşırı isteklerini dengelemeyi başaran Wehner'in üç hafta önceki istifası, parti içindeki görüş ayrılıklarının artık doruk noktasına vardığını gösteriyordu.

Genç sosyalistlerin istekleri

Sözkonusu görüş ayrılıklarının en önemlileri ise dış politika alanına da yoğunlaşmaktadır. Genç Sosyalistler, bir yandan toplum yapısını temelden değiştirecek radikal reformlara bir an önce gidilmesi için parti yönetimini zorlarlarken, öte yandan da NATO'dan çekilmesini ve tam tarafsız bir dış politika izlenmesini istemektedirler. Aynı zamanda ülkede Amerikan aleyhtarı kampanyanın da öncülüğünü yapan Genç Sosyalistlere karşı, parti yöneticileri, izledikleri Doğu politikasının en önde gelen başarı koşulunun Amerika ile ittifak bağlarının sürdürülmesi ve hattâ daha da sıklaştırılması olduğuna inanmaktadırlar. Federal hükümetin bu tutumunun en somut örneklerini son uluslararası para bunalımı sırasında bile görmek mümkündür. Parti içindeki gençlerle yaşlılar arasındaki bu sürtüşmeyi uzun bir süre tarafsızca seyreden Parti başkanı Brandt, geçen

TÜRKİYE NİN
CEVRESİNDE
GEÇEN HAFTA

ortadoğu
raporu

ERGIN
EROGLU

Irak — Kuveyt sınır ihtilâfı olarak görünen ve tüm Arap Dünyası'nda büyük ilgiyle izlenen bir olay, derinlemesine incelendiğinde, basit ve bölgesel bir alandan uluslararası bir çevreye doğru rahatlıkla kaydırılabilecek özellikler taşıdığı görülecektir. Arabuluculuk yönünde Araplararası yoğun diplomatik faaliyetlerin sürdürüldüğü gelişmeler, bir uzlaşma çizgisine varılmasını sağlayabilir. Ama bu, olsa olsa, yüzeydeki bir buhranın giderilebilmesi demektir. Olayın derinliklerinde ise, her an su yüzüne çıkmağa hazır, değişik görünümdeki ihtilâfların nedenleri yatmaktadır.

Irak ve Kuveyt kuvvetlerinin alarm durumuna getirildiği ve bir Kuveyt sınır karakolunun Irak birlikleri tarafından ele geçirildiği yolundaki haberler, Irak'ın Kuveyt toprakları üzerinde bir «Irak iddiası»nda bulunması gibi yorumlanabilir mi? Öte yandan Irak'ın, Kuveyt — Irak sınırında askersizleştirilmiş bir bölge meydana getirilmesi önerisinin Kuveyt yetkililerince olumsuz yönde değerlendirilmesi, dayanağını bazı stratejik düşüncelerden mi almaktadır? Suudi Arabistan'ın, Güney Yemen aleyhine geliştirdiği komploları yanısıra, Irak karşısındaki açık düşmanca tavır; Arap Dünyası'ndaki devrimci arlımları başarısızlığa uğratma yolunda sürdürdüğü çabalar, bu olaydan ayrı düşünülebilir mi? Acaba İsrail'in Kızıl Denizde ve İran'ın Basra Körfezi'nde uygulamak istediği plânlar, böyle bir buhran yaratılarak gizlenmek mi istenmiştir?

Buhranı basit bir sınıf ihtilâfı olmaktan uzaklaştırarak gerçek unsurlar gözönüne alınmadıkça sağlıklı bir değerlendirme de yapılamaz.

Kendi çıkarlarını emperyalist politikanın çıkarla-

hafta yaptığı bir konuşma ile kesin bir tutum almış ve Partinin programını benimsemeyenlerin Parti içinde yeri olmadığını söylemiştir. Brandt, bu tutumunu daha açıkça ortaya koymak için, önümüzdeki ayın başında bir Amerika gezisi yapmayı da tasarlamaktadır. Genç Sosyalistlere gelince, bunların küçük bir bölümü, Brandt'ın gösterdiği kapıdan geçerek Alman Komünist Partisi'ne girmiştir; asıl büyük kısmı ise kozlarını Parti kongresinde paylaşmaya hazırlanmaktadır.

Arap Dünyası

Arapların en büyük düşmanı

Arap Ülkeleri Birliği veya Arap Liginin geçen hafta Mısır'ın başkenti Kahire'de yapılan Konferans toplantısında konuşan Genel Sekreter Mahmut Riyad, günümüzde Arap dünyasının en büyük düşmanının ABD olduğunun artık kesinlikle anlaşıldığını söyledi. Riyad, bunun en belirgin kanıtı olarak da, ABD'nin son zamanlarda İsrail'e sağladığı desteği gösterdi. Arap Liginde dahil tüm ülkeleri ABD'

IRAK-KUVEYT İHTİLAFININ ALDATICI GÖRÜNTÜSÜ

ryıla bütünleştirme temelinde bir yakınlaşmaya doğru gittikleri görülen İran, Suudi Arabistan ve Kuveyt, aynı politikanın karşısında yer almış bir ülkeyi, Irak'ı tedirginliklere itecek girişimleri açıkça sürdürmektedirler. ABD'nin Arap Dünyası'nda en önemli dayanaklarından biri durumundaki Suudi Arabistan'ın, ötedenberi Irak'ta uyanırdığı nefret duyguları ve iki ülke arasındaki ideolojik düşmanlık, böylece daha da artan gerginliğin bir buhrana dönüşmesini kolaylaştıracak nitelikte görünmektedir. Irak'taki fanatik Şii gruplarının ve Kürtlerin eğilimlerini, kendi çıkarları açısından değerlendirerek, Baas İktidarının sağlanacağı çalıştığı «siyasi birlik»e gölge düşürmek isteyen İran, büyük askeri harcamalarıyla da, tehlikeli bir ortamın yaratılmasında büyük rol oynamıştır. Ve son haftalarda Kuveyt'in hem Suudi Arabistan, hem de İran'a karşı gösterdiği güler yüzlü jestler, Irak açısından bir düşmanlık belirtisi sayılabilecek özelliktedir.

Irak — Sovyet dostluk ve işbirliği anlaşmasının sonucu olan Sovyetler Birliği'nin İran Körfezindeki varlığı, bu durumu Irak aleyhine bir propaganda aracı gibi değerlendirmek eğilimindeki tutucu Arap rejimlerini, hattâ Libya ve Sudan tarafından da desteklenen bir kampanya faaliyeti içinde birleştirmiştir. Olayların, gitgide yayılan ABD nüfuzunu frenlemek için, Sovyetler'in plânladığı bir karşı-saldırı görünümünde sunulmak istenmesi, gerçekte bu eğilimlerle tam bir uyum halindedir.

IRAK — IPC ANLAŞMASINDAN SONRA

○ layın yüzeydeki görüntüsü ise, Kuveyt'i dolaylı yollardan ilgilendirmektedir. Irca Petroleum Company Ltd. (IPC) ile Irak arasında varılan anlaşmadan sonra, Lübnan'ın, IPC'nin kendi toprakları üzerinden geçen petrol boru hattı ve rafinerisine elkoyması, sözü edilen anlaşmanın hükümlerine olduğu ka-

dar, Lübnan'ın daha önceki tutumuna da aykırı düşecek, bunun üzerine Irak Hükümeti, Lübnan — Kuveyt transit yolunu trafiğe kapatarak, bu davranışından dolayı Lübnan'ı cezalandıracaktır. 28 Şubat tarihinde Bağdat radyosundan Cumhurbaşkanı El-Bekr tarafından açıklanan bu anlaşma, IPC'nin millileştirildiği 1 Haziran 1972'den bu yana süregelen bir ihtilâfi sona erdiriyor, ancak yeni bazı ihtilâflara da kapıları açmış oluyordu. Ne var ki, bu defa anlaşmazlığın niteliği değişmiş, IPC'nin çekilmesiyle ilişkiler

Araplararası bir alana kaymıştır. Böylece IPC'nin Lübnan'daki tesisleriyle ilgili Irak — Lübnan anlaşmazlığı, dolaylı bir yoldan Kuveyt'i etkilemiş, çok daha değişik nedenlerin oluşturduğu bir buhranın yüze vurmasına yetebilmiştir. Önceleri Irak ve Suriye'nin IPC karşısındaki tutumunu benimsemeğe yanaşmayan Lübnan, IPC'ye karşı dava kazanıldıktan sonra, böylesine ikiyüzlü bir politika uygularken, belli bazı amaçlara göre hareket etmektedir. Sözü edilen petrol boru hattı ve rafinerisinin bulunduğu Kuzey Lübnan, Irak ve Suriye'deki Baas İktidarlarının etkisine açık bir özellik taşımaktadır. Çünkü Araplararası sosyalist hareketi Lübnan'da temsil eden ve son seçimlerden sonra ilk defa parlâmentoda da sesini duyurabilen Lübnan Baas Partisi, en çok bu bölgede taraftar bulmuştur. Ve buradaki petrol tesislerinin Irak'ın denetimi altına girmesi ihtimali, Lübnan'daki Baas aleyhtarı güçleri harekete getirmeğe yetecektir. Öte yandan Suudi Arabistan'la petrol konusunda yeni ilişkiler kurma hazırlıkları, Lübnan yöneticilerinin eğilimlerini de etkilemiş benzetmektedir.

Görünen ve görünmeyen unsurlarıyla Irak — Kuveyt ihtilâfının yarattığı buhran, son tahlilde, Ortadoğu'daki süper güçlerin dengelediği geniş bir çerçeve içinde çözümlenebilir.

ye karşı ekonomik boykot uygulamaya çağıran Riyad, bu ülkelerin en büyük düşmanlarının kim olduğunu belirtmekle birlikte, dostlarının kimler olduğunu söylemedi.

Öte yandan, önceki hafta Irak kuvvetlerinin Küveyt'e saldırmasıyla başgösteren ve daha sonra Suudi Arabistan'ın Kuveyt'e birliklerini göndermesiyle daha da ciddileşen bunalım, Arap Liginin arabuluculuğu sayesinde çözüm yoluna girdi. Irak hükümeti, geçen hafta Kuveyt ile arasındaki sınır anlaşmazlıklarını çözümlenmek için konferans masasına oturmayı kabullendi ve bunun için de Dışişleri Baka-

nının başkanlığındaki bir heyeti Kuveyt'e gönderdi.

İran Körfezi sorunu

Arap dünyasının bir diğer gerginlik merkezi de İran körfezidir. İngiltere'nin buradan tamamen çekilmesinden sonra meydana gelen boşluğu doldurmak için hemen harekete geçen İran, Umman Sultanlığının da işbirliğini sağlayarak, bu amacını gerçekleştirmek emelin dedir. Ancak Sultanlığın iç durumu hiç de içaçıcı değildir: Solcular la sağcılar arasında sürekli çatışmalar olmaktadır. Körfezin özellikle petrol açısından gösterdiği önem, Çinlilerin de buraya karşı geniş

ilgisini çekmektedir. Sultanlıktaki solcuların, Çin'de eğitim gören gerillalar oldukları bildirilmektedir. İran ile Irak arasında zaman zaman silahlı sınır çatışmalarına kadar varan uyuşmazlıklar, şiddetin den hiçbir şey kaybetmiş değildir. Irak, bunun yanında, Kuveyt ile sınır anlaşmazlığına düşmüşken, ayrıca kendi içinde de Kürtlerle uğraşmak zorundadır.

Kısaca özetlemek gerekirse, çok uzun süreden beri ağızlarda dolaşan birlik sloganlarına rağmen Arap dünyasının iç durumu hiç de ümit verici görünmemektedir.

AFRİKA/73

Ahidyo'nun Kamerun'u

Ülkenin doğuşu

Önceleri bir Alman sömürgesi olan Kamerun Birinci Dünya Savaşı sonunda İngiltere ile Fransa arasında paylaşılmıştı. Sömürgecilik yönetimi altında adeta iki ayrı devlet meydana geldi. Ülkenin beşte dördünü oluşturan Fransız kısmı, 1957 yılında özerkliğini kazandı ve 1960 yılında da Ahmed Ahidyo'nun başkanlığında bağımsız bir devlet haline geldi. Buna karşılık, İngiliz Kamerun'u daha sonra, Birleşmiş Milletlerin manda yönetimi altına girdi. 1971 yılında Birleşmiş Milletler tarafından burada yapılan bir plebisit sonunda ülkenin kuzey kısmı Nijerya'ya katılma yolunda oy kullandı, güney kısmı ise Kamerun'a katılmayı kabul etti. Böylece, 1961 ekiminde Kamerun federal cumhuriyeti doğdu.

Sadece iki devletten oluşan bu federal devlet oldukça ilginç bir yapıya sahip bulunmaktadır. Devletin iki resmî dili vardır: Fransızca ve İngilizce. Merkezî bir hükümetin yanında, her iki devletin birer hükümeti bulunmaktadır. Daha önce Fransız egemenliğindeki Doğu Kamerun'un federal parlamentoda 40, İngiliz egemenliğindeki Batı Kamerun'un ise 10 temsilcisi vardır. Merkezî hükümetin başı durumundaki Devlet Başkanı ile yardımcısı, genel oyla seçilmektedirler. Federal devleti oluşturan iki devletin de birer parlamentosu vardır ve Doğu meclisinde 100, Batı meclisinde 37 üye bulunmaktadır.

Ters bir gelişme

Zamanla, siyasal partiler içindeki görüş ayrılıklarının gittikçe artması ve buna bağlı olarak ortaya yeni yeni partilerin çıkması, çağımız demokrasilerinin en belirgin olgularından birisidir. Oysa Kamerun'da bunun tam tersi bir gelişimle karşılaşılıyor. Burada parti sayısı zamanla artacağı yer-

Gerekli bilgiler

Nüfus : 6 milyon
Fert başına gelir : 125 dolar
Kalkınma hızı : yüzde 3.3
Okur - yazar oranı : yüzde 15
Etnik gruplar : 200 ü aşkın yerli kabile, başlıcaları Bantus, Sudanlı, Fuelbe
Dinsel gruplar : Müslüman (yüzde 19), Hristiyan (yüzde 33), Animist (yüzde 48)
Silahlı kuvvetler : kara kuvvetleri 3000, hava kuvvetleri 300
Başlıca ihraç malları : kahve, kakao, alüminyum, pamuk
Başlıca şehirler : Yaund (başkent 150 bin), Duala (250 bin)
Yönetim biçimi : Kamerun gerçekte Doğu ve Batı olmak üzere iki federe devletten oluşan bir federasyondur. Her iki devletin de kendi parlamenterleri ve hükümetleri vardır. Bunların üstünce bir merkezî hükümet ve parlamento bulunmaktadır. Merkezî hükümetin başı, Devlet Başkanıdır. Ülkedeki tek siyasal parti, Kamerun Ulusal Birliğidir.

de azalmış ve ülke kendi evrimi içinde tek parti yönetimine ulaşmıştır. 1965'a kadar Doğu ve Batı Kamerun'da birer iktidar ve iktisat muhalefet partisi bulunuyordu. 1965'de her iki devletteki partiler kendi aralarında birleşince, bütün ülkede iki siyasal parti kaldı. Ertesi yıl ise Batıdaki parti de Doğudakine katılınca, bugün ülkenin tek siyasal partisi olan Kamerun Ulusal Birliği (UNC) doğmuş oldu. Partinin 1969 nisanında yayınlanan programında Afrika birliği ve özgürlüğü hedefleri yer alıyordu. Aynı programda ekonomik alanda özel girişimcilik desteklenmesi ve devletin sadece düzenleyici bir rol oynaması ilke-leri kabul edildi. Siyasal alandaki bu birlik görüntüsüne rağmen, Kamerun'da oldukça güçlü bir muhalefetin varlığı da inkâr edilemez. Muhalefeti, yasadışı bir örgüt olan Kamerun Halk Birliği temsil etmektedir. Bu örgüt tarafından yönetilen, hareketin birçok liderinin hükümet kuvvetleri tarafından yakalanarak idam edilmelerine rağmen hareket bastırılmış değildir.

Kamerun'daki tek parti yönetimine karşı bir başka tehdit de Batıdaki Bamileke kabilesinden gelmektedir. Karakterleri açısın-

dan Nijerya'daki Ibolara benzeyen Bamileke kabilesi halkının memnuniyetsizliği özellikle geçen yıl Başkan Ahidyo'ya devirmek için komplo düzenlemekten ölüm cezasına çarptırılan Bamileke'li papaz olayından beri had bir safhaya ulaşmıştır.

Fransa'ya bağımlı

Kamerun'un federal bir devlet olarak kuruluşundan beri Devlet başkanı olan 49 yaşındaki Ahmet Ahidyo, bu tehlikelerle başa çıkabilmek için, bir yandan ülke içinde birleştirici bir politika izlerken öte yanda da sırtını gittikçe daha fazla Fransa'ya dayamak zorunluluğunu duymaktadır. Fransa ile yapılan savunma ittifakında askerî teçhizat yardımı yanında Kamerun'lu askerlerin eğitimi de bu ülkeye bırakılmıştır. Ancak tropikal Afrika'nın en gelişmiş ülkelerinden birisi olduğu halde Kamerun'da nüfusun yüzde 90'dan fazlası hâlâ tarım alanında çalışmaktadır ve üstelik fertler arasındaki gelir dağılımı da son derece adaletsiz bir görünüme sahiptir. Bu durumda, 1970 yılında yapılan seçimlerde oyların yüzde 97.5'ünü alarak bes yıllık bir süre için yeniden devlet başkanı seçilen Ahidyo için geleceğin pek kolay olacağı söylenemez.

yüksek bir HUZURA

Reformistan

HASAN HÜSEYİN

Sevgili kardeşim Nefsaniyet;

S Yorgunum. Tur atmaktan yorgunum, beklemek-ten yorgunum, burnumu tıtmaktan yorgunum, avara karnak gibi dönmekten yorgunum. Buna bir de bahar yorgunluğu eklendi ki, sorma! Şu anda, lüks pastanelerin camekânlarında bayatlamış keşkül gibiyim.

İki şeye çok üzülüyorum: biri senin adaylıktan çekilmene, bir de 101 pâre topu duymayışıma.

O gün telefon ettim bir gazeteye, «durum nasıl?» diye sordum. «Turlar devam ediyor» dediler. İki tur da ben atayım, dedim ve çıktım bulvara. Bulvarın da tadı gelmeğe başlamış hani! İşin gücün olmayacak, baba parası ve ana harçlığıyla tur atacaksın bulvarda!..

Bulvar melekleri arasında tur atmak başımı dönürmüş olacak ki, eve gideceğim yerde, bir semt-i meçhule gitmişim. Bir de gözlerimi açtım ki, saat 21 olmuş.

- «Yahu» dedim. «turlardan ne haber?»
- «Bitti» dediler. «Seçildi..»
- «Peki, 101 pâre top?»
- «Atıldı..»
- «Atıldı mı?»
- «Atıldı..»

Hiç dalga geçmeğe gelmiyor, kardeşim Nefsaniyet. Elin veletleri, öyle bir alay ediyorlar ki insanla!..

- «Atıldı da, ben niye duymadım?»
- «Sana yalan söylemiyoruz ya, atıldı işte..»

Şaşım kaıldım! 101 pâre top atılsın da, ben hiç birini duymiyayım, olacak şey mi bu? Demek ki, barutlar fısıs... Veya namlular faraş... Sıkışım da iyice tepmemişlerdir herhalde... Eskiden öyle miydi ya? Güüüüm deyince, alimallah, dağlar taşlar inerdi. Ben ki ramazan topunu bile bütün sarsıntılarıyla duvardım. 101 pâre top atılacak da, bir tekini bile duymiyacağım...

- «Aaaah ah, nerde o eski toplar!» diye göğüs geçirdim.

- «O senin eski toplar dediğin, Fatih Sultan zamanındaydı..» dediler. «Şimdi artık, susturucu ta kılıyor namlulara. Şimdi artık ses önemli değil top larda, resim önemli. Bir top resmi koyacaksın gaze teve, altına da yazacaksın: 101 pâre top atıldı. 100 pâre olursa tehlikelidir mutlaka bir olay vardır. Fa

kat 101 pâre oldu mu, tehlike yoktur, kutlama topu dur bu. Bugün artık herkes biliyor bunları.»

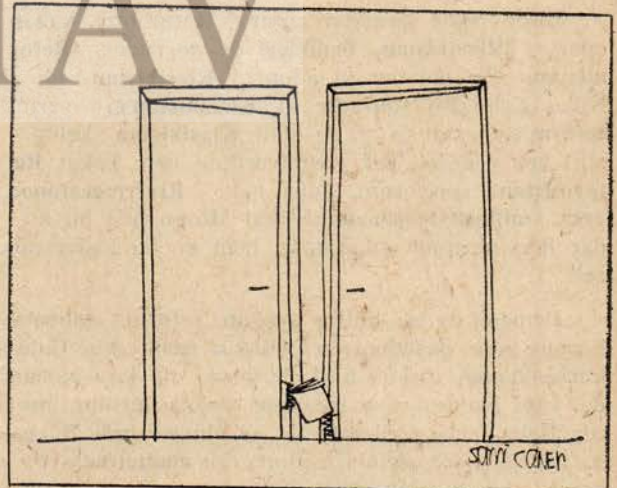
İşte, sevgili Nefsaniyet, üzüntüm bundandı, Fakat baktım ki, 101 pâreyi duymayan yalnızca ben değilim, başkaları da duymamış; üzüntüm biraz azaldı. Hemen kitaphâga koştum. Karneci'nin «Üzüntüyü bırak, yaşamaya bak!» adlı kitabını aldım ve bir solukta beş - on sayfa okudum. İyi geldi. Sınırlarım ve ellerim yumuşadı, yatıştı. Hem, 13 Marttan beri sürüp giden turlar da bitti çok şükür, diye sevindim. Fakat sevincim kursağımda kaldı: bu kez de Melen çekildi. Kuzum, ne biçim mekanizmadır bu, anlamıyorum? Birini kurtaralım derken, öbürünü yitiriyoruz, Sanki çekilecek ne vardı, bir süre da ha kahrı insan. Sözelimi, ben Cumhurbaşkanı seçilsem; ve ben seçilir seçilmez hükümet çekilse, valla burukluk düşer yüreğime, üzülürüm, «Ben geldiğim için mi gidiyorsunuz?» derim. Sen olsan demez misin Nefsaniyet?

Demek ki, bu gibi demokrasilerde usul böyleymiş. Ve bundan dolayı da kimsede en küçük bir burukluk olmazmış. İyi valla..

Gazeteler de hemen başlığı kondurdular: Sayın Korutürk, Başbakanı seçmek için düşünmeğe başladı.

Düşünmesin de n'apsın?

Şimdi, bir süre de, yeni hükümetin kurulması

çalışmaları sürecektir. Ondan sonra ilçe bahar, ardından yaz gelecek, sonra ilçe gelecek, sonra ilçe... Bizim işler, yaş! Çünkü hepten unutuldu reformlar. Oysa, bir zamanlar ne güzeldi! Her taraf reform içindeydi. Neye baksan, nereye baksan, kime baksan, hep reform, hep reform... Yabancılar bile pek sevmişlerdi bu reform çalışmalarımızı, Türkiye diyecek yerde, «Reformistan» diyorlardı ülkemize. İnan ki Nefsaniyet, bu durum beni çok sevindiriyordu. Bir ülkenin adı «Reformistan»a çıktı mı bir kez, artık onu oradan indirmek mümkün değildir. Bu ise, iç ve dış itibar bakımından son derece önemlidir.

Bu noktaya kolay gelmedik biz. Tanzimattan beri reform çalışmaları yapıyorduk. Gerçi Melen, bundan bir süre önce, reformun ne demek olduğunu en modern şekliyle açıkladı ama, târifname konusunda gene de bazı eksiklikler, kusurlar bulunduğu bir gerçek. Önümüzdeki günlerde, reform târifnamesinde ne gibi değişiklikler ve yenilikler yapılacağı üzerinde çalışılacaktır. İnan ki Nefsaniyet, reformun kendisi önemli değildir, târifnamesi önemlidir. Örneğin, pilâv önemli değildir; pilâvın nasıl pişirileceğine dair târifname var ya, işte asıl o önemlidir. Târifnamenin kuşe kâğıda basılmış, ciltlenmiş ve üzerinin altın yıldızla yıldızlanmış olması gerekir. Böyle bir reform târifnamesi, evlâdiliklidir! Her gelen kuşak, târifnameyi indirir raftan, tozunu alır, sayfalarına üfürür ve yine yerine koyar. Böylece, o târifname, Kanuni Sultan zamanına kadar tertemiz, dipdiri ve yepyeni kalır. Kanuni Sultan da, vakit bulabilirse, komisyonlar kurdurtur, târifnameyi tercüme ettirtir, adaptasyon komiteleri bu tercümeleri bize adapte ederler, sonra danışma komiteleri kendi aralarında danışırlar, alt komiteden üst komiteye, oradan orta komiteye geçer bu târifnameler ve böylece, dokunulmaya dokunulmaya dokunulmazlık kazanır, meşruiyet kesbeder, klasikler arasına katılır.

Bizde böyle klasikler çoktur. Hatta bize, yabancıların, «Klasikistan» dedikleri de doğrudur. «Reformistan» adından önceki adımız, «Klasikistan» idi. Nihat Erim'den sonradır ki, Klasikistan'ın yerini Reformistan aldı ve iyi de oldu. Klasikistan kelimesini her nedense pek sevmiyordum ben. Fakat Reformistan'ı seviyorum. Şuna bak: Rrrrrreeefoooo rrrrr... miiilssstaaaaaannn! Zeki Müren bile bu kadar R'yi birarada çıkaramaz, hem de bu kadar güzel!

Demem şu ki: bütün dileğim, reform çalışmalarının gene başlamasıdır. Çünkü, nasıl olsa, Cumhurbaşkanlığı turları bitti; hükümet de kısa zaman da, yani Mayıs veya Haziran doğru kurulur inşallah. Daha fazla gecikmesi de iyi olmaz pek. Bakarsın, fiyatlar ilçe azgınlaştı. Buna bir «halletme!» diyecek çıkmalı artık, değil mi?

Sonra, 14 Ekimde de seçimler varmış. Kısa zamanda bu kadar çok işi nasıl yapacağız Nefsaniyet, aklım duruyor! Dünyanın hiçbir yerinde, bizdeki bu kalkınma ve çalışma temposuna rastlanmaz. Hangi millet dayanabilir bu hızlı kalkınmaya, Nefsaniyet? İş Kanununa sığar mı bu? Hammaliye târifnamesine sığar mı?

Onun için, diyorum ki ben: reformları azıcık erteliyelim. Bir aylık tur atıktan sonra başlayacak hızlı bir reform çalışmasına bizim yürek dayanmaz, Nefsaniyet. Bir düşün ki, şu saatten itibaren koalisyon çalışmaları başlıyor. Koalisyon, «koalisyon» demektir. Yani, elele tutuşacaksınız, sen onu kovalıyacaksınız, o da seni. Bakalım, kim kimi düşürecek. Tabii, koalisyon oynarken de çok yorulacağız. Derken, ardından, 14 Ekim seçimlerinin hazırlığı gelecek. Bu da büyük yorgunluk demektir. Bütün bu yorgunlukların arasına reform çalışmaları nasıl sıkıştırılır? En iyisi, reformları ertelemektir. 14 Ekimi de geçtik mi, ondan sonra, reformları kimin yapacağı belli olur ve Reformistan, eşit menendi görülmemiş reformlarla donanır. Ben böyle düşünüyorum. Bilmem, sen ne dersin bu görüşüme?

Haa, şunu da haber vereyim sana: Yıllardır süren reform çalışmalarımız meyvalarını vermeye başladı bile: Başkentte reform terzi, reform kasaba, reform berberi, reform kuaför, reform restoran, pasta reform, otel reform, otel palas reform, reform kundura, reform kebab, reform konfeksiyon, reform lahmacun, reform pide, diskotek reform, annem reform, reform plâk, reform hamamı... gibi yerler açılmağa başladı. Geçen gün, Reform Konfeksiyon denilen yere gittim, bir pantolon almak istedim. Aman, ne güzel!, ne reform pantolonlar! Dizden aşağısı İspanyol, kalçası Amerikan, apışarası Fransız... Taktım paçama, geçtim aynanın karşısına, güldüm, güldüm, güldüm: Tam bir palyaçıyordum!

— Kuzum» dedim, dükkânın sahibine «benim kıçıma göre bir pantolonunuz yok mu?»

— «Aman efendim» dedi adam, «burası Reform Konfeksiyon'dur, şimdi moda böyledir. Önemli olan, uygun yerleri âdeta bir el gibi sarmasıdır pantolonun.»

— «İyi ama, sarmıyor ki bu, sıkıyor! Gıdıklıyor biryerlerimi..»

— «Hah, aranan da budur zaten, beyfendi! Bu pantolonların bir özelliği de, insanın uygun yerlerini gıdıklamasıdır.»

Pantolonu almadım. Nefsaniyet.

Diyeceğim şu ki: reform çalışmalarımız sonuç vermeye başlamıştır. Bir de 14 Ekimden sonraya erteledik mi reform çalışmalarımızı, sen o zaman seyret Reformistan'ı!

Bu lâiklik

bize lâiklik I..

Yıllardır okuruz gazetelerde: Falanca yerde filanca kişiler lâikliğe aykırı hareketten tutuklandılar.

Şu günlerde yine gazetelerde bir haber: Doğu Beyazıt'ta, lâikliğe aykırı davrandıkları gerekçesiyle 24 kişi yakalandı, bunlardan 16'sı tutuklandı. Suç âleti de şunlar: Arap harfleriyle yazılmış kitap

lar, teyp ve bant...

Nedense, vatandaş denince hep, «lâiklik» geliyor aklımıza. Oysa bir de ekonomi var, sosyal haklar var, insan gibi yaşamak var, «İşin var mı vatandaş?», «Ekmeğin var mı?», «Evin, okulun var mı?», «Niçin üzgünsün vatandaş?», «Sağlığın nasıl?» demediğimiz vatandaşları ikide bir «lâiklik» mihengine vurmak biraz garip olmuyor mu?

ÇOK ŞÜKÜR!

3 Marttan beri tur atan Cumhurbaşkanlığı seçiminin sonuçlanması ve mutlu sona ermesine en çok sevinenlerden biri de Şair Nedin Efendi oldu. 101 pâre top atıldığını duyunca,

— Çok şükür, çok şükür, diyerek sevincini izhar etti ve ardından hemen şu dörtlüğü söyleyiverdi :

«Bülbüllerin ister seni ey gonce - dehen, gell

Gül gittiğini anmayalım gülşene sen gell

Pâ - mâl - i şitâ olmadan iklim - i çemen, gell

Ver hükmünü ey serv - i revan, kâhne bahârın!

(Pâ - mâl - i şifa = kışın ayakları altında, demektir. Halk buna «pâyimol» der.)

Baharın ettikleri

Son günlerde bir formül dolaştırılıyor ortalkta: CHP — AP koalisyonu.

Formülü duyunca, genimiz sızladı.

«Kör ile yatan, şaşık kalkar» derler. Eh, hele bir denesin bakalım... Vatan mı kurtuluyor, yoksa AP mi!..

TOPLUM — mizah'ın tefrikası olup, ayrıca para ile satılmaz ve paykuponu dahi yoktur.

Lâle devrinde cellâtlar (3)

(Geçen sayıda «mahkûmun canı pek olup ölmezse, akşam üstü asılırdı» demistik. Kaldığımız yerden devam ediyoruz.)

Onyedinci asır ortasında âsi Abaza Mehmet Paşanın İstanbul'da tutulan casusları böyle dam edilmişlerdi. (Yâni, geçen sayıda anlatılan gibi...)

Kazık da, müthiş açılarla muhakkak öldüren bir ceza idi: Mahkûm keza çırpıplak soyulur, elleri ve ayakları bağlanır, bilek kalınlığında gayet sert ağaçtan yapılmış bir yağlı kazığa cakılarak oturtulur, ekseriya da omuzlarına, çarınhta olduğu gibi bir çift yağ mumu dikilir, gezdirilerek teşhir edilirdi. Bu da şakiler ve korsanlara tatbik edilen cezalardandı.

Onaltıncı asır sonlarında, Bostancıbaşıardan Ferhat Ağa, bir defaya mahsus olarak bir de «top» cezası icad etmişti: Suçlu, genç bir yeniçeri idi. Bir imamın nikâhli genç karısını kandırıp kaçırması, kadının saçlarını keserek oğlan kıyafetine sokmuş, pervasızca bir müddet yanı sıra gezdirmişti. Üsküdar'da yakalandı. Tophaneye götürüldü. Ferhat Ağa, çengeli, çarımı, kazığı az gördü, delikanlıyı çırpıplak soydurdu, bilek, dirsek, diz ve mafsallarını demir çekiçlerle kırıp zavalliyi yağlı paçavralara sararak bir havanı topu-

nun namlusuna gülle gibi tiktirdi, sonra topu ateşleterek havaya fırlattı, paramparça etti. (TOPLUM — mizah'ın notu: Osmanlı devletini böylece kurtaran Ferhat Ağa'ya ne kadar teşekkür etsek azdır!)

Mahkûmları söyletmek için cellâtlar tarafından tatbik edilen işkencelere gelince, başlıcaları şunlardı: Ustura ile diri diri deri yüzniek, saçları kesilen başa ateşte kızıl hale getirilmiş demir tas giydirmek, cimbizle sinirleri çekmek, bir uzvun (hangi uzuv acaba?) içine sonda gibi burgu sokmak, kaynar sudan soğuk suya ve soğuk sudan kaynar suya sokup çıkartmak, çekiçle kol ve bacak, el ve ayak kemiklerini kırmak... İdamından evvel kendisine bu korkunç işkenceler tatbik edilmiş devlet adamları, Onyedinci asır defterdarlarından Yahnikapan Abdülkerim Paşa ile Sadrâzam Melek Ahmet Paşa'nın kethüdası (yani dahiliye nazırı) Gadde kethüdadır.

(Nasil hârika değil mi! İşte, son Osmanlı devleti, bu modern ve insanî metodlarla kurtarılmış ve ayakta tutulmuştur. Ne kadar övünsek azdır! Hele bundan sonrasını bir görmeyin!..)

Sinan'ın Torunları

TUBA (Türk Basın Ajansı)'nın bir haberinden öğreniyoruz ki, 8 Nisan, Mimar Sinan'ın 385'inci ölüm yıldönümümüştü. O gün çeşitli yerlerde törenler düzenlenmiş ve koca Mimar'ın, Ankara'da, Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi bahçesindeki İpa gibi heykeli önünde nutuklar atılmış. Böyle nutuklarda neler söylenilebileceğini artık o kadar iyi biliyoruz ki... Dinlemesek de olur.

Galiba, Sinan'ı anma töreni dolayısıyla tek elumlu, gerçekçi, palavrasız ses, Mimarlar Odası'ndan geldi. Diyor ki Mimarlar Odası :

«Sinan'ın 400 yıl önce ulaştığı başarıların bugün tekrarlanmamasının nedeni, Türkiye teknik elemanlarının yaratıcı gücünün yetersiz olması değildir. Ulkede kendi gücümüze dayanmayan bir kültür ve teknoloji hâkim kılınmak istenmektedir.»

Bizim halkın bir sözü var : «Rahvan atın fıskısı, seyrek düşer».

Sinan'dan bu yana, öyle bir yokus inmekteyiz ki, Dünya öylesine bir hızla uzaklaşıyor ki bizden, çağdaş teknolojiyi kavramamıza, yeni yeni Sinan'lar yetiştirmemize imkân yok. Hele, son bir-iki yüzyıldır, «çağdaş uygarlık» a yetişmek için iyice rahvana kalktık. O yüzden de, fıskımız seyrek düşüyor. Bir Alman mimarisine öykünüyoruz, bir Amerikan... Kalkınma raporumuzu yabancılar hazırlıyacak, petrolümüzü yabancılar işletecek, partilerimize akli yabancılar verecek, bebelerimize süttozunu yabancılar gönderecek, eğitimimize yabancılar burunlarını sokacaklar, ondan

sonra da kalkıp, «Sinan'ın torunlarıyız» diye övüneceğiz...

Ulkenin birinde bir alaya yeni bir alay komutanı gelmiş. Yeni alay komutanı, garnizonu dolaşip tanımak istemiş. Yanına yardımcılarını almış, çıkmış dolaşmağa. Depoları, eğitim alanlarını, yatakevlerini, ahırları gezmişler. Bomboş bir alanın ortasında bir er dikilip duruyormuş. Yeni alay komutanı, erin yanına varmış,

— «Ne bekliyorsun oğlum?» diye sormuş.

Silahlı omuzunda esas duruşa geçen er,

— «Nöbet bekliyorum, komutanım!» demiş.

Alay komutanı, sağına soluna bakmış, nöbet beklenilecek birşey görememiş.

— «Neyin nöbetini bekliyorsun evlâdım?» demiş.

Er yine aynı kesinlikle cevap vermiş :

— «Nöbet bekliyorum, komutanım!»

— «Anladık ama evlâdım, neyin nöbetini bekliyorsun?»

— «Nöbet bekliyorum, komutanım!»

Alay komutanı, yanındakilere dönmüş:

— «Ne nöbeti bekliyor bu çocuk?»

Herkes birbirine bakmış. Hepsi de aynı cevabı vermiş :

— «Nöbet bekliyor, komutanım..»

Bölük komutanı da, tabur komutanı da, daha başkaları da hep aynı cevabı vermişler.

— «Nöbet bekliyor...»

Alay komutanı, şaşkınlıkla gözden geçirmiş çevreyi :

— «İyi ama, nöbet beklenilecek bir şey görmüyorum buralarda ben..»

— «Burası bizim bölüğün nöbet yeridir komutanım» demiş bölük komutanı.

— «Evet» demiş tabur komutanı, «bölüğün nöbet yeridir.»

Alay komutanı bakmış ki, bilen, eden yok;

— «Bu alayın en eski subayını, memurunu çağırın bana!» demiş.

Emekliliği yakın bir memuru yaka - paça getirmişler. Sormuş alay komutanı :

— «Sen biliyor musun, niçin bekliyor bu delikanlı burasını?»

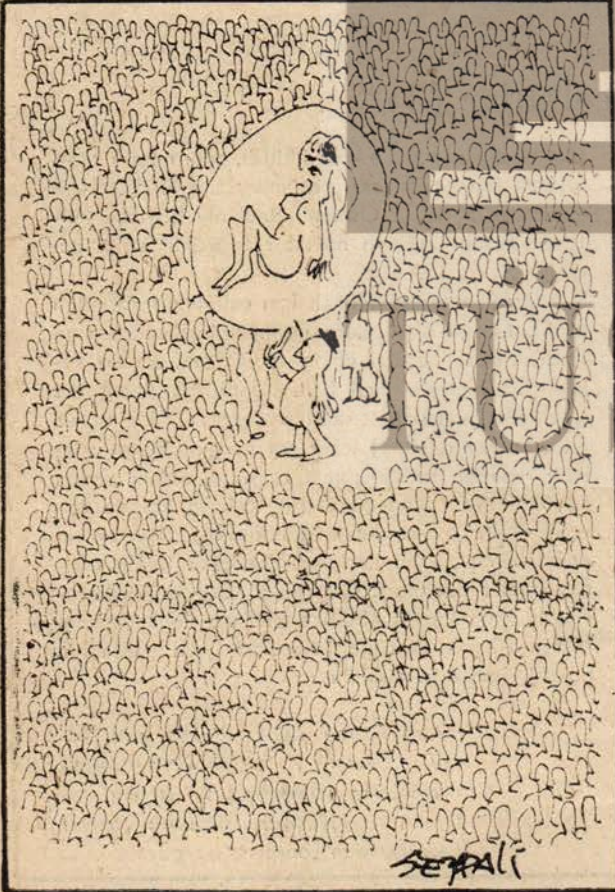
Memur, elini bir süre alnında gezdirip düşündükten sonra,

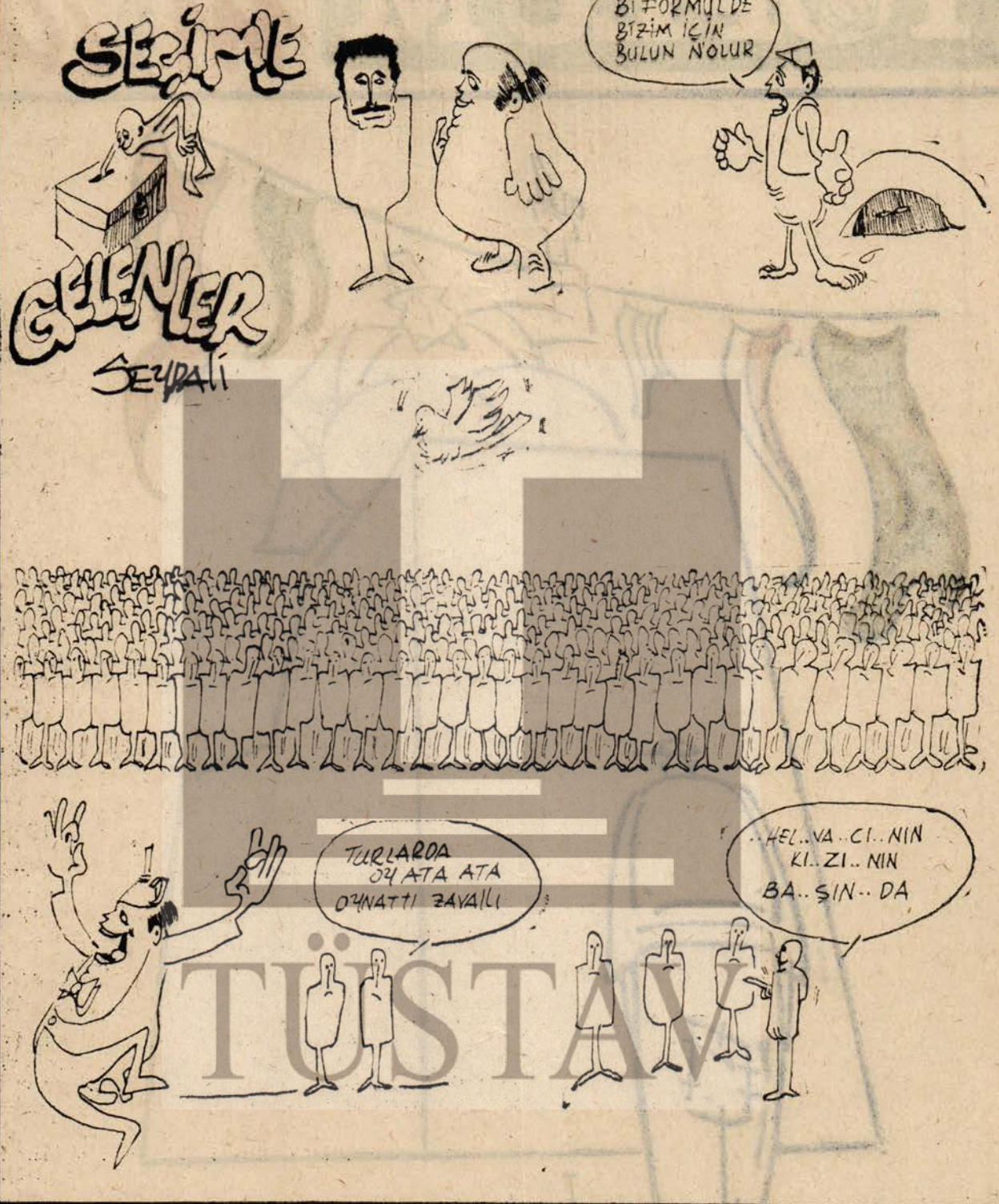
— «Valla efendim» demiş, «bundan onbeş yıl önceydi galiba... Burada banklar vardı... Teftiş dolayısıyla banklar yağlıboya yapılmıştı da, kimseler oturmamasın diye nöbetçi konulmuştu. Gerçi banklar çürüyüp gitti ama, burası nöbet yeri olarak devredip geldi.»

İşte, bizlerin, ikide bir, «Sinan'ın torunlarıyız. Mimar Sinan ustamız» diye cayırılı nutuklar atmanızın da bundan farkı yok!

Hangi Sinan be kuzum?

Banklar çürüyeli çoook oldu!

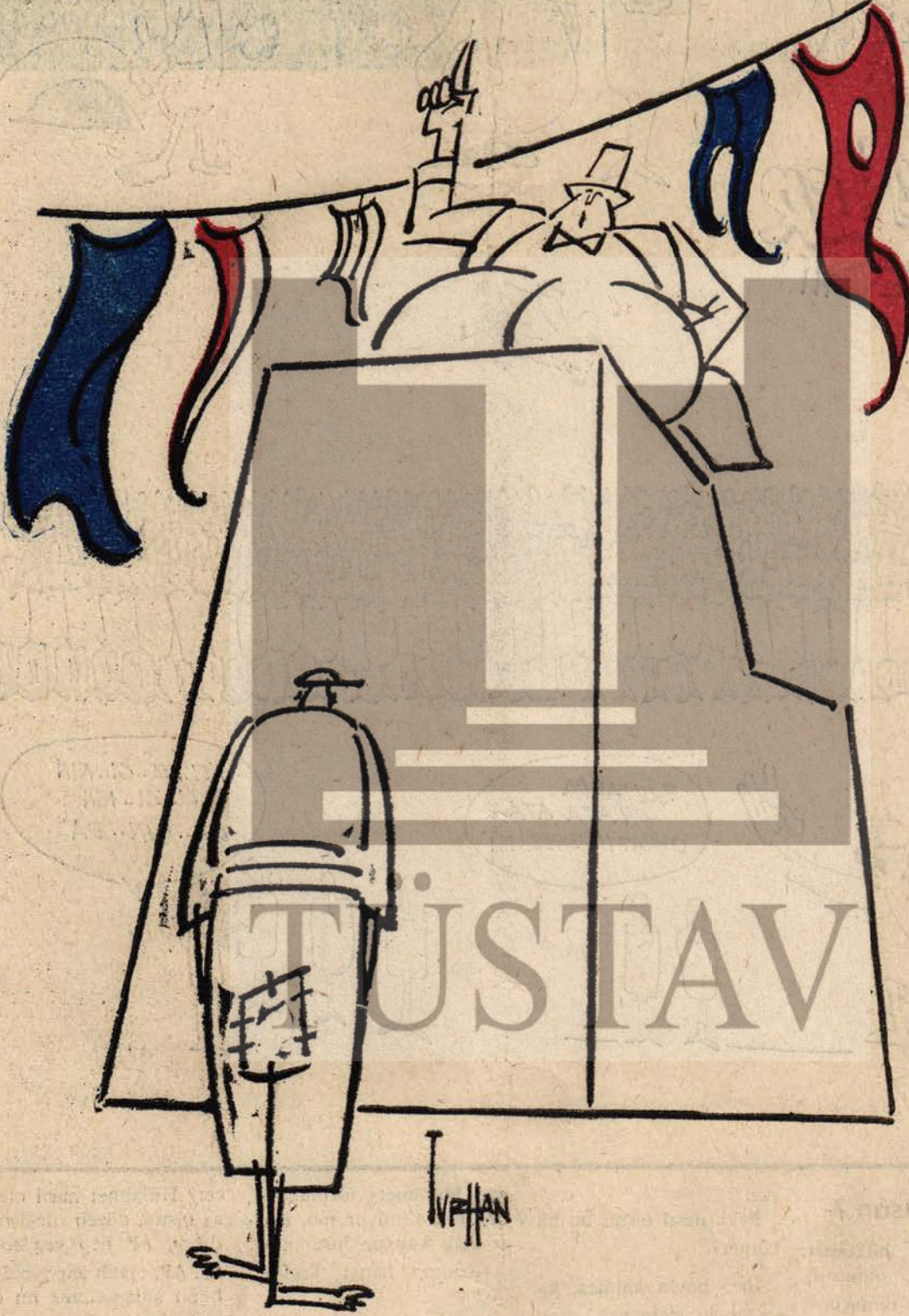

Nasıl olsun ?
 Kurulacak hükümet
 «partilerüstü» olmasın,
 «partileraltı» olmasın,
 «partilerdışı» olmasın, a-
 ma, mutlaka olsun, deni-
 liyor. AP ile CHP'nin fis-
 kosundan bunu anlıyo-

ruz.
 Peki, nasıl olsun bu hü-
 kümet?
 İnce boylu kalınca, kı-
 sa boylu şişmanca, ufak
 tefek uzunca...
 Hele bir de, «Türkiye»-
 yi seçime götürececek nor-

mal hükümet» formülün-
 den sözeditmiyor mu, ağ-
 zı açık kalıyor insanın!
 Kuzum, hangi seçim
 bu?
 AP'yi iktidar yapacak
 olan seçim mi?
 Canım, onun için uzun-
 baylu düşünmeğe ne ha-

cet? Hükümet nasıl olur-
 sa olsun, düzen değişme-
 dikçe, AP hep seçilecek
 tir. AP, çıvalı zar gibidir.
 bunu anlamadınız mı da
 ha?
 Ama, «bu oyun böyle
 oynanır» dersenez, söyli-
 yecek sözümüz yok.

— Az zamanda çok büyük işler başardınmmmmk...
Üç kabine devirip üç kabine kurduuuuuuuuk... İki baş-
bakan değiştirdiillllllllik.. Çok çalıştmmmmk, tur üstüne
tur attımmmmk... Veee yeni bir cumhurbaşkanı seç-
me başarısına ulaştmmmmk... Durmayacağmmmmız, daha
çok çalışacağmmmmız...